

Gemeente Amsterdam
Dienst Onderzoek en Statistiek

Segregatie in het basisonderwijs in Amsterdam

Project: 7206

In opdracht van: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling

Drs. Jolijn Broekhuizen

Drs. Marcel Jansen

Drs. Jeroen Slot

Weesperstraat 79
1018 VN Amsterdam
Telefoon 020 527 9443
j.broekhuizen@os.amsterdam.nl

Postbus 658
1000 AR Amsterdam
Fax 020 527 9595
www.os.amsterdam.nl

Amsterdam, april 2008

Inhoud

Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Onderzoeksopzet en leeswijzer	10
2 Beste wijze vaststellen te witte en te zwarte scholen	13
2.1 Aanpassing van de 23% grens?	13
2.2 Aanpassing van het onderzoeksgebied?	14
2.3 Aanpassing van de scholen in de analyse?	16
2.4 Conclusie: hoe worden te zwarte en te witte scholen het beste bepaald	17
3 Segregatie in het basisonderwijs in Amsterdam	19
3.1 Segregatie in het basisonderwijs	20
3.2 Ontwikkeling segregatie in het basisonderwijs	25
4 Achtergrond concentratiescholen	28
4.1 Te witte scholen	28
4.2 Te zwarte scholen	29
4.3 Ontwikkeling bijna te witte en bijna te zwarte scholen	33
4.4 Buurten met én te witte én te zwarte scholen	35
5 Achtergrond van segregatie	36
5.1 Aantal kinderen op te witte en te zwarte scholen	36
5.2 Ontwikkeling in het aantal kinderen dat op te witte en te zwarte scholen zit	36
5.3 Aantal kinderen op witte en zwarte scholen	38
5.4 Scholen die lijken te groeien of krimpen	38
5.5 Geografie van de segregatie	40
5.6 Voedingsgebieden	43
5.7 Kiezen voor een witte(re) school	44
6 Samenvatting, conclusie, vervolg	51
6.1 Samenvatting	51
6.2 Conclusie	55
6.3 Vervolgonderzoek	55
Bijlage 1 Specifieke informatie en tabellen	57
Bijlage 2 Kiezen voor het beste vergelijkingsgebied	61
Bijlage 3 Te witte en te zwarte scholen	64

Bijlage 4 Scholen met teveel of te weinig achterstandskinderen	65
Bijlage 5 Buurten aan de rand van de gemeente	66
Bijlage 6 Literatuur	67

Inleiding

1.1 Aanleiding

Amsterdam is een stad waarin mensen met zeer diverse achtergronden samenleven. Er zijn grote verschillen in cultuur, etniciteit en sociaal economische positie. Voor de sociale cohesie in de stad acht het bestuur contact tussen mensen met een verschillende achtergrond van belang. Uit de zogenaamde 'contacthypothese' kan afgeleid worden dat interetnische contacten een middel zijn om vooroordelen tussen etnische groepen te verminderen (SCP 2007a). Deze contacten kunnen al tot stand komen wanneer men jong is. De segregatie die vooral in de grote steden in Nederland in het basisonderwijs bestaat, vormt hiervoor een belemmering.

Uit eerdere onderzoeken blijkt dat er sprake is van woonsegregatie¹ en scholieren lijken liever op een witte(re) school les te hebben, waardoor ze soms buiten hun eigen buurt naar school gaan (Broekhuizen, Jansen en Slot 2007). Hierdoor ontstaat op sommige scholen in het primaire onderwijs een oververtegenwoordiging van leerlingen met een sociaal economische achterstand of met een allochtone achtergrond, terwijl op andere basisscholen juist een ondervertegenwoordiging van deze leerlingen is. Hierdoor wordt de mogelijkheid tot contact met kinderen met een andere achtergrond beperkt.

Roeleveld (2006) liet zien dat in Amsterdam in 2005 55 basisscholen een eenzijdige populatie kennen in vergelijking tot de etnische samenstelling in de buurt: 42 scholen zijn te wit, 13 te zwart². Als reactie op deze bevindingen heeft de gemeente Amsterdam in juni 2007 een convenant opgesteld om segregatie in het primair onderwijs tegen te gaan: 'Convenant Kleurrijke Scholen'. De volgende partijen hebben dit convenant gesloten: de Gemeente Amsterdam, de veertien stadsdelen en de openbare en bijzondere scholen voor het basisonderwijs. Er zijn zeven maatregelen in het convenant opgenomen: plaatsingsbeleid, pilots, ondersteuning van initiatieven van scholen en ouders, ondersteuning van projecten in het kader van vriendschapsscholen, woningbouwbeleid, maximale en minimale schoolgrootte en een werkgroep segregatie.

De Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam (DMO) heeft aan de Dienst Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam (O+S) gevraagd om de huidige segregatie in het basisonderwijs in kaart te brengen. Ook wil DMO graag meer

---

¹ Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft een studie uitgevoerd naar 'interventies voor integratie' (2007a). Zogenaamde 'voucherprogramma's, waarbij arme bewoners (vaak uit etnische minderheidsgroepen) naar kansrijkere woonomgevingen te verplaatsen, blijken succesvol te zijn, alsmede 'scattered-site projecten', waarin kleinschalige sociale woningbouw in witte middenklasse buurten ontwikkeld worden of bestaande private huurwoningen in deze buurten beschikbaar komen voor kansarme huishoudens.

² Te zwart: het percentage .90-leerlingen op school ligt 23% hoger dan het percentage niet-westerse allochtone leerlingen in het postcodegebied. Te wit: het percentage .90-leerlingen op school ligt 23% lager dan het percentage niet-westerse allochtone leerlingen in het postcodegebied.

inzicht in de voedingsgebieden rondom de basisscholen. Waar komen de leerlingen van de basisscholen vandaan?

1.1.1 Achtergrond: bevolkingsontwikkeling

In het convenant dat de gemeente Amsterdam heeft opgesteld, is vastgesteld hoe de segregatie in het basisonderwijs in Amsterdam beïnvloed moet worden. Voor het bepalen van beleid is het van belang de ontwikkelingen die min of meer autonoom plaatsvinden, bijvoorbeeld een verandering in de populatie van kinderen in de basisschoolleeftijd van Amsterdam, goed te volgen. Het is belangrijk aandacht aan de demografische ontwikkelingen te besteden, omdat ze de uitkomsten van bepaald beleid kunnen beïnvloeden. Er wordt in deze paragraaf daarom kort ingegaan op de etniciteit van kinderen in de basisschoolleeftijd in de afgelopen jaren en in de komende jaren (prognose).

Het aandeel autochtone scholieren in het Amsterdamse basisonderwijs is van 1992 t/m 2004 afgenomen van 36,2 naar 33,7%, het aandeel niet-westerse allochtone scholieren is tegelijkertijd toegenomen van 53,6 naar 57,2%. Het aantal autochtone kinderen neemt t/m 2004 wel toe (19.901 naar 20.943), maar het aandeel autochtone kinderen daalt door de grote toename van het aantal niet-westerse allochtone kinderen (29.444 naar 35.509).

Na 2004 blijkt er een trendbreuk plaats te vinden. Het percentage autochtone scholieren begint toe te nemen (33,7% naar 34,3%) en het percentage niet-westerse allochtone scholieren begint te dalen (57,2% in 2004 naar 56,1% in 2007). Het aantal autochtone scholieren is tussen 2004 en 2007 toegenomen van 20.943 naar 21.286 scholieren, het aantal niet-westerse allochtone scholieren afgenomen van 35.509 naar 34.807.

Tabel 1.1 Ontwikkeling in allochtone en autochtone kinderen in de basisschoolleeftijd, 1992-2007.

	niet-westerse allochtonen		westerse allochtonen		autochtonen		totaal	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1992	29444	53,6	5567	10,1	19901	36,2	54913	100
1993	30900	54,6	5691	10,1	20011	35,4	56602	100
1994	32227	55,4	5718	9,8	20247	34,8	58192	100
1995	33065	55,7	5704	9,6	20631	34,7	59400	100
1996	33474	55,6	5638	9,4	21062	35,0	60174	100
1997	34043	55,7	5601	9,2	21462	35,1	61106	100
1998	34341	55,8	5621	9,1	21621	35,1	61583	100
1999	34910	56,2	5641	9,1	21617	34,8	62168	100
2000	34878	56,5	5488	8,9	21401	34,6	61766	100
2001	35032	56,7	5463	8,8	21284	34,5	61779	100
2002	35361	57,1	5499	8,9	21106	34,1	61966	100
2003	35577	57,2	5542	8,9	21057	33,9	62176	100
2004	35509	57,2	5628	9,1	20943	33,7	62081	100
2005	35430	56,9	5833	9,4	21039	33,8	62302	100
2006	35088	56,5	5867	9,5	21117	34,0	62072	100
2007	34807	56,1	5911	9,5	21286	34,3	62005	100

Het aandeel westerse allochtonen neemt van 1992 tot in 2003 af (10,1 naar 9,1%), maar neemt vervolgens weer toe tot 2007 (9,5%). Absoluut gezien neemt het aantal westerse allochtonen van 1992 t/m 2007 toe. Dat hun aandeel t/m 2003 daalt, komt door de stijging van het aantal niet-westerse allochtonen in die periode. Aangezien het aandeel autochtone scholieren stijgt, groeit de autochtone markt.

In het voorafgaande werden de volgende drie groepen onderscheiden: autochtonen, westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen. In de rest van dit rapport zullen de autochtonen en westerse allochtonen samengenomen worden, zij worden 'autochtonen' genoemd. De niet-westerse allochtonen vormen de tweede groep, zijn worden vanaf nu 'allochtonen' genoemd.

Ontwikkeling etniciteit scholieren per stadsdeel

De vraag is of het aandeel autochtone scholieren in alle stadsdelen groeit. Uit tabel 1.2 kan afgelezen worden dat dit niet het geval is. In tabel 1.2 is de ontwikkeling van het aandeel allochtone en autochtone kinderen in de laatste jaren waar te nemen. In de stadsdelen Centrum, Westerpark, Oud-West, Zeeburg, De Baarsjes, Oost-Watergraafsmeer, Oud-Zuid en Zuideramstel stijgt het aandeel autochtone scholieren. In Slotervaart is de situatie stabiel. In de andere stadsdelen neemt juist het aandeel allochtone scholieren toe. Geografisch gezien neemt het aantal autochtone scholieren voornamelijk toe in stadsdeel Centrum en de stadsdelen die aan het Centrum grenzen. In de stadsdelen die aan de rand van Amsterdam liggen, neemt het aantal autochtone scholieren juist af.

Tabel 1.2 Ontwikkeling in het aandeel autochtone en allochtone kinderen, per stadsdeel

	ontwikkeling aandeel autochtone kinderen	ontwikkeling aandeel allochtone kinderen
Centrum	toename	afname
Westerpark	toename	afname
Oud-West	toename	afname
Zeeburg	toename	afname
Bos en Lommer	afname	toename
De Baarsjes	toename	afname
Amsterdam-Noord	afname	toename
Geuzenveld-Slotermeer	afname	toename
Osdorp	afname	toename
Slotervaart	stabiel	stabiel
Zuidoost	afname	toename
Oost-Watergraafsmeer	toename	afname
Oud-Zuid	toename	afname
Zuideramstel	toename	afname

Er is vervolgens ook kort gekeken naar de prognose voor de ontwikkeling van het aandeel allochtone en autochtone scholieren per stadsdeel tot 2015 (tabel 1.3). Volgens de prognose gaat het aandeel autochtone kinderen in Amsterdam in totaal toenemen. Deze toename geldt ook voor de meeste stadsdelen. Alleen in stadsdeel Centrum wordt stabiliteit in het aandeel autochtone kinderen voorspeld en in drie stadsdelen in West:

Geuzenveld-Slotermeer, Osdorp en Slotervaart en in Amsterdam Noord wordt juist een afname van het aandeel autochtone kinderen verwacht.

Aangezien het aandeel allochtone en autochtone kinderen op de scholen sterk afhankelijk is van het aandeel allochtone en autochtone kinderen in de Amsterdamse samenleving, is het zeer belangrijk de bevolkingsontwikkeling bij te houden.

Tabel 1.3 Prognose ontwikkeling in het aandeel autochtone en allochtone kinderen 2007-2015, per stadsdeel

	ontwikkeling aandeel autochtone kinderen	ontwikkeling aandeel allochtone kinderen
Centrum	gelijk	gelijk
Westerpark	toename	afname
Oud-West	toename	afname
Zeeburg	toename	afname
Bos en Lommer	toename	afname
De Baarsjes	toename	afname
Amsterdam-Noord	afname	toename
Geuzenveld-Slotermeer	afname	toename
Osdorp	afname	toename
Slotervaart	afname	toename
Zuidoost	toename	afname
Oost-Watergraafsmeer	toename	afname
Oud-Zuid	toename	afname
Zuideramstel	toename	afname

1.1.2 Situatie als alle scholen afspiegeling van de buurt zijn

In het convenant 'Kleurrijke scholen' wordt het volgende doel geformuleerd: *'Bevorderen dat scholen kleurrijk en gemengd worden, een afspiegeling vormen van de buurt en zo een belangrijke rol spelen bij de integratie van diverse bevolkingsgroepen in een buurt, wijk of stadsdeel'*. De vraag die hieruit naar voren komt, is hoe de etnische samenstelling van de scholen eruit zou zien, als de etnische samenstelling van de scholen gelijk zou zijn aan de samenstelling van de buurt. Hoeveel (overwegend) witte of (overwegend) zwarte scholen zijn er in die situatie?

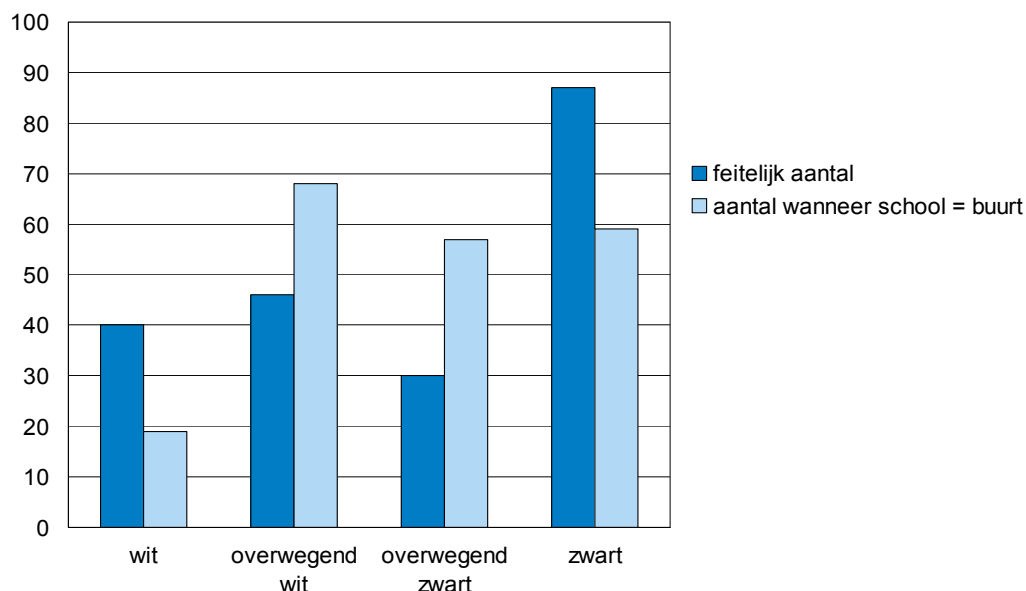
In figuur 1.4 staat weergegeven hoe de etnische samenstelling van de scholen zou zijn bij een evenredige verdeling naar de buurt waarin de school staat. Bij deze evenredige verdeling zouden er 19 witte scholen zijn (0-25% allochtoon), 76 overwegend wit (26-50% allochtoon), 70 overwegend zwart (51%-75% allochtoon) en 65 zwart (76-100%). In deze situatie zijn er dus nog steeds veel witte en zwarte scholen. Dat bij een evenredige verdeling naar buurt, de verdeling toch scheef is, is het gevolg van de woonsegregatie.

In figuur 1.4 is ook de feitelijke situatie weergegeven, vooruitlopend op de resultaten die hierover verder in dit rapport besproken worden. In vergelijking tot de gewenste situatie blijken er minder (overwegend) witte en overwegend zwarte scholen te zijn en veel meer zwarte. Behalve de woonsegregatie, is er dus ook sprake van schoolsegregatie. Deze

werkt extra polariserend: er zijn vooral meer witte en zwarte scholen (ten kosten van overwegend wit en overwegend zwart).

In tabel 1.5 is weergegeven hoeveel kinderen op een school zitten waarvan de etnische samenstelling overeenkomt met die van de buurt. Dit betreft de zwart gedrukte aantallen, opgeteld 34.620 leerlingen (57% van alle leerlingen). Er zitten 11.849 leerlingen op een school die zwarter is dan de buurt en 14.192 op een school die witter is dan de buurt³. Om de etnische samenstelling van de scholen gelijk te maken aan die van de buurt, zullen 26.051 leerlingen van school (of van buurt) moeten veranderen (43% van alle leerlingen)⁴.

Figuur 1.4 Etnische samenstelling scholen: feitelijk en wanneer de samenstelling van de buurt gelijk zou zijn aan de samenstelling van de school

Tabel 1.5 Aantal leerlingen naar kleur van de buurt en kleur van de school

kleur buurtcombinatie	kleur school				totaal
	wit	overwegend wit	overwegend zwart	zwart	
wit	7191	1594	281	170	9236
overwegend wit	5469	7574	2040	1454	16537
overwegend zwart	1036	3015	4032	6320	14403
zwart	611	1635	2426	15823	20495
totaal	14307	13818	8779	23767	60671

³ Er moet hierbij wel opgemerkt worden dat dit niet altijd het gevolg is van een keuze van de ouders van de leerlingen. Soms is er simpelweg geen school voor handen die qua etniciteit een afspiegeling van de buurt is.

⁴ In de sociale staat van Nederland (SCP 2007b) staat vermeld dat 60% à 70% van de allochtone achterstandsleerlingen in de grote steden van basisschool zou moeten veranderen om een evenwichtige spreiding te krijgen.

1.2 Onderzoekopzet en leeswijzer

Het onderzoek bestaat uit twee delen. Het eerste deel komt aan de orde in dit rapport, het tweede deel in een vervolgrapport.

1.2.1 Deel één van het onderzoek

Segregatie in het basisonderwijs kan op twee manieren worden bepaald. Er kan nagegaan worden hoeveel zwarte en hoeveel witte scholen er zijn, oftewel scholen waar meer dan 70% van de kinderen allochtoon is en scholen waar minder dan 20% van de leerlingen allochtoon is. Maar er kan ook gekeken worden of een school te zwart of te wit is in vergelijking tot de kinderen die in de buurt rondom de school wonen.

In **hoofdstuk 2** wordt gekeken hoe het aantal te witte en het aantal te zwarte scholen in het basisonderwijs in Amsterdam het beste in kaart kan worden gebracht. Om tot de best mogelijke meting te komen, zal er bij de analyses variatie aangebracht worden op vier verschillende facetten (zie tabel 1.6), die in deze paragraaf nader beschreven worden.

Tabel 1.6 Mogelijke variaties bij vaststellen van het aantal te witte en te zwarte scholen in het basisonderwijs

basis vergelijking	grens	scholen in analyse	vergelijkingsgebied
eticiteit	10%	alle scholen	buurtcombinatie
achterstand	15%	alle scholen $\geq$ 100 leerlingen, zonder Islamitisch, Joods en Hindoestaans onderwijs	buurtcombinatie (grootste buurt gesplitst)
	20%		postcodegebied
	23%	alle scholen $\geq$ 100 leerlingen	cirkel rondom de school cirkel rondom de school (met rekening obstakels)

Op welke basis worden leerlingen met elkaar vergeleken?

Roeleveld heeft met data uit 2005 (Roeleveld 2006) bepaald hoeveel te witte en te zwarte scholen er in het Amsterdamse basisonderwijs zijn. Hij heeft om dit te bepalen de volgende twee groepen met elkaar vergeleken:

- Het percentage .90-leerlingen, niet-westerse allochtone kinderen met tenminste één laag opgeleide ouder, op de basisschool.
- Het percentage niet-westerse allochtonen in het postcodegebied waarin de basisschool zich bevindt.

De groepen die Roeleveld vergelijkt zijn niet hetzelfde. In de ene percentage speelt achterstand een rol, in het andere niet.

De groep .90 leerlingen is altijd kleiner dan de groep niet-westerse allochtonen, omdat de niet-westerse allochtonen met tenminste één laag opgeleide ouder een deelgroep van de gehele groep niet-westerse allochtonen vormen. Wanneer het aantal allochtone kinderen in de buurt bepaald wordt door het percentage .90 leerlingen (niet-westerse allochtone kinderen met een achterstand), dan ligt dat percentage lager dan wanneer gekeken wordt naar alle allochtone kinderen. Bij een vergelijking van de buurt met de school op basis van de twee verschillende groepen scholieren (zoals bij Roeleveld), wordt het aandeel

allochtone leerlingen op een school gemiddeld dus onderschat en het aandeel allochtone leerlingen van de buurt gemiddeld overschat. Het nadeel van deze methode is dat er gemiddeld te veel te witte scholen naar voren komen en (te) weinig te zwarte.

In het huidige rapport zal het aantal te witte en te zwarte scholen wel bepaald worden door vergelijkbare percentages te vergelijken. Dit zal eerst op basis van etniciteit gedaan worden (hoofdstuk 3). Hier zijn de meeste data over beschikbaar. Het percentage allochtone kinderen op de scholen wordt vergeleken met het percentage allochtone kinderen in de buurt. In hoofdstuk 4 zullen de kinderen uit de buurt en op de school ook vergeleken worden op basis van achterstand⁵.

Waar wordt de grens gelegd tussen een school die een afspiegeling of juist te zwart of te wit is?

Roeleveld spreekt van een te witte school als er tenminste 23% minder .90 leerlingen zijn dan niet-westerse kinderen in het postcodegebied en van een te zwarte school spreekt hij indien er tenminste 23% meer .90 leerlingen zijn dan niet-westerse kinderen in het postcodegebied. De onderwijsraad, het adviesorgaan van de regering, spreekt van te zwarte of te witte scholen als het verschil tussen de allochtone bevolking en het aantal allochtone leerlingen op een school 20 procent of meer is. In sommige gemeenten, zoals Rotterdam, legt men de grens echter al bij 10% (*Gemeenten in actie tegen segregatie in het basisonderwijs. Een inventarisatie bij de G31 en vier andere gemeenten, Forum 2007*).

In paragraaf 2.1 van het volgende hoofdstuk wordt gekeken hoeveel te zwarte en te witte scholen er in het basisonderwijs van Amsterdam zijn, wanneer er van een grens van 10%, 15% of 20% wordt uitgegaan.

Welke scholen worden er geanalyseerd?

Er zijn 230 scholen in het primair onderwijs in Amsterdam (inclusief SBO-scholen en verschillende locaties⁶). Sommige van deze scholen hebben echter slechts enkele leerlingen (bijvoorbeeld 2 of 20). Deze kleinere scholen kunnen ook te zwart of te wit zijn, maar uiteindelijk volgen er op die scholen niet heel veel kinderen gesegregeerd onderwijs. Bij kleine scholen is er tevens een grote(re) kans dat het te zwart of te wit zijn een toevalstreffer is. Bij de analyses in dit hoofdstuk zal daarom alleen maar gekeken worden naar scholen met 100 of meer leerlingen. De scholen in het Speciale Basis Onderwijs worden ook buiten de analyse gelaten. Zij zijn wel in het convenant opgenomen, maar doordat ze een volstrekt andere positie hebben dan de andere scholen, kan bij hen niet op vergelijkbare wijze segregatie tegen worden gegaan.

Met welk gebied wordt de etnische samenstelling op de scholen vergeleken?

Roeleveld vergeleek de kinderen op de scholen met de kinderen die in het postcodegebied van de school wonen. Dit vergelijkingsgebied zal in dit onderzoek op vier wijzen worden aangepast: buurtcombinatie, buurtcombinatie waarbij de grootste buurten gesplitst

---

⁵ Een nadeel van deze methode is dat de nadruk óf op etniciteit ligt, óf op achterstand.

⁶ Deze locaties worden apart in het onderzoek meegenomen (indien ze meer dan 100 leerlingen hebben), omdat ze zich vaak, zoals bij de Sint Catharinaschool, in twee verschillende buurten bevinden. Voor het bepalen of een school te wit of te zwart is, vindt namelijk een vergelijking met de buurt plaats.

zijn, een cirkel rond de school (500, 750 en 1000 meter) en een cirkel rond de school (500 meter) waarbij zo mogelijk ook rekening wordt gehouden met obstakels⁷.

In **hoofdstuk drie** wordt de segregatie in het basisonderwijs in kaart gebracht. Het aantal te witte en te zwarte scholen wordt bepaald op de wijze die uit hoofdstuk twee als beste naar voren is gekomen. Ook het aantal witte en zwarte scholen wordt bekeken en er wordt ingegaan op het aantal scholen met te (veel) of (te) weinig leerlingen met een achterstandspositie. Vervolgens wordt de ontwikkeling in de segregatie in kaart gebracht door te kijken naar de etnische samenstelling en het aandeel achterstandskinderen in de onderbouw en de bovenbouw van de basisscholen.

In **hoofdstuk vier** wordt gekeken naar de achtergrond van de zogenaamde 'concentratiescholen': de scholen die in hoofdstuk 3 als te wit of te zwart naar voren zijn gekomen. Er wordt gekeken of deze scholen ook teveel of te weinig achterstandskinderen hebben, of hun onderbouw ook te wit of te zwart is en wat de denominatie van de school is.

In **hoofdstuk vijf** wordt vervolgens dieper op de segregatie ingegaan door onder andere te kijken naar het aantal kinderen dat gesegregeerd onderwijs volgt en naar de geografie van segregatie. Ook wordt kort ingegaan op één van de oorzaken van de segregatie: ouders die specifiek voor een witte(re) school kiezen.

Voor de analyses waarbij alleen gekeken wordt naar etniciteit hebben we gegevens van het schooljaar 2006-2007 tot onze beschikking. Voor de analyses waarin de achterstandspositie van de kinderen onderzocht wordt, zijn er AMPO data uit het schooljaar 2005-2006 beschikbaar. Meer recente data zijn niet beschikbaar.

1.2.2 Deel twee van het onderzoek

In het tweede deel van het onderzoek, dat in een vervolgonderzoek aan de orde komt, zal worden gekeken naar de voorrangsggebieden rondom de basisscholen. De vraag die hierbij centraal staat is: hoe kunnen voorrangsggebieden (in een plaatsingsbeleid) het beste vormgegeven worden, zodat het aantal te witte en te zwarte scholen daalt, het aantal kinderen dat les volgt op een te witte en te zwarte school daalt en de instroom op de school (de onderbouw) niet te zwart of te wit is. In het tweede deel van het onderzoek zal de nadruk liggen op het aanpassen van het voorrangsggebied van de concentratiescholen (de scholen waarvan we in dit onderzoek bevonden hebben dat ze te wit of te zwart zijn).

Een aanbeveling is dit onderzoek jaarlijks te herhalen. Om ontwikkelingen in kaart te brengen is het aan te bevelen elk jaar vast te stellen hoeveel concentratiescholen er zijn, hoeveel leerlingen er zich op de scholen bevinden, welke scholen het risico lopen een concentratieschool te worden en wat de ontwikkelingen zijn op de scholen die reeds een concentratieschool zijn.

In het huidige rapport wordt alleen deel 1 van het onderzoek besproken.

---

⁷ Obstakels, zoals een park, een meertje, een weg. etc.

2 Beste wijze vaststellen te witte en te zwarte scholen

In dit hoofdstuk zal worden nagegaan hoe de concentratiescholen (te witte en te zwarte scholen) in het basisonderwijs het beste vastgesteld kan worden. Er wordt gekeken naar de grens tussen een te zwarte of te witte school enerzijds en een school die een afspiegeling is, anderzijds. Er wordt nagegaan wel vergelijkingsgebied voor de school het beste is en er wordt gekeken welke scholen er in de uiteindelijke analyse opgenomen moeten worden.

2.1 Aanpassing van de 23% grens?

In de literatuur zijn verschillende normen gebruikt. Roeleveld past een 23%-grens toe om te bepalen wanneer een school te wit of te zwart is. De onderwijsraad, het adviesorgaan van de regering, spreekt van te zwarte of te witte scholen als het verschil tussen de allochtone bevolking en het aantal allochtone leerlingen op een school 20 procent of meer is. In sommige gemeenten, zoals Rotterdam, legt men de grens echter al bij 10%. In deze paragraaf wordt gekeken welke grens het beste gehanteerd kan worden.

Tabel 2.1 Aantal te witte of te zwarte scholen bij een gevarieerd grenspercentage N=203.

	afspiegeling	te zwart	te wit	totaal
23% grens aantal	170	19	14	203
percentage	83,7	9,4	6,9	100
20% grens aantal	148	34	21	203
percentage	72,9	16,7	10,3	100
15% grens aantal	131	44	28	203
percentage	64,5	21,7	13,8	100
10% grens aantal	96	71	36	203
percentage	47,3	35,0	17,7	100

In tabel 2.1 staat het aantal te witte en te zwarte scholen weergegeven indien respectievelijk een 23%, 20%, 15% en 10% grens wordt gebruikt. Naarmate de grens lager komt te liggen (van 23 naar 10%), neemt het percentage scholen dat een afspiegeling is van de buurt (postcodecombinatie) af van 84 naar 47%. Wanneer men dus de grens van 10%, die Rotterdam gebruikt, op Amsterdam toepast, dan is 47% wel een afspiegeling en 53% niet. In Rotterdam is 50% van de scholen geen afspiegeling van de buurt. Wanneer de grens van 23% naar 10% schuift, dan neemt het percentage te witte scholen toe van 7 tot 18%.

Omdat landelijk gezien een grens van 20% wordt gehanteerd en dit percentage weinig afwijkt van het eerder door Roeleveld gebruikte percentage (23%), wordt in dit huidige Amsterdamse onderzoek een grens van 20% gebruikt.

2.2 Aanpassing van het onderzoeksgebied?

Het aantal te witte en te zwarte scholen wordt bepaald door het percentage allochtone leerlingen dat naar een school gaat te vergelijken met het percentage allochtone kinderen in de buurt. Roeleveld gebruikt om deze buurt te bepalen het postcodegebied van de school.

Het onderzoeksgebied zal in deze paragraaf op vijf wijzen worden gevarieerd: postcodegebied, buurtcombinatie, buurtcombinatie waarbij de grootste buurten gesplitst zijn, een cirkel rond de school (500, 750 en 1000 meter) en een cirkel rond de school (500 meter en 750 meter), waarbij zo mogelijk ook rekening wordt gehouden met obstakels⁸.

Postcodegebied

Wanneer we het percentage allochtone kinderen op school vergelijken met het percentage allochtone kinderen in het postcodegebied, zijn er 34 scholen te zwart en 21 te wit (zie ook de 20% grens uit tabel 2.1).

Buurtcombinatie

Als we het percentage allochtone kinderen op een school met het percentage allochtone kinderen in de buurtcombinatie vergelijken, zijn er 29 te zwarte scholen (5 minder) en 17 te witte scholen (4 minder).

Buurtcombinatie, grootste buurten gesplitst

Om het vergelijkingsgebied niet te groot te laten zijn, worden vervolgens 9 grote buurtcombinaties in twee stukken gesplitst. Deze 9 buurtcombinaties zijn uitgekozen, omdat zij een aantal deelgebieden hebben die qua etnische samenstelling sterk van elkaar verschillen⁹. Wanneer de analyse wordt uitgevoerd met buurten waarvan er 9 gesplitst zijn, komen er 33 te zwarte en 16 te witte scholen naar voren.

Een cirkel rond de school

Wat gebeurt er nu als er niet een reeds bestaand gebied, zoals buurt of postcode gebruikt wordt als vergelijkingsgebied, maar een cirkel van een aantal meter rondom een school (meer achtergrond over afstand school – kind, zie bijlage 1). Wanneer de etnische samenstelling van de school vergeleken wordt met die van het gebied dat in een cirkel van 500 meter van de school ligt, dan komen er 30 te zwarte en 13 te witte scholen naar voren (15 en 6%; tabel 2.2). Wanneer de cirkel naar 750 meter wordt vergroot, dan neemt

⁸ Obstakels, zoals een park, een meertje etc. Het laatste gebied (een cirkel rond de school waarbij rekening wordt gehouden met obstakels) zal in eerste instantie slechts explorerend voor enkele scholen worden uitgevoerd. Hierdoor kan gekeken worden of de baten van deze ingewikkelde analyse hoger zijn dan de kosten. Indien besloten wordt dit voor alle scholen uit te voeren, zal dit in deel 2 van dit onderzoek uitgevoerd worden.

⁹ Er zijn nog 11 andere grote buurtcombinaties. Deze worden niet gesplitst, omdat de etnische samenstelling in deze buurt over de hele buurt min of meer gelijk is. Splitsing zorgt in deze buurten dus niet voor een betere analyse.

het aantal te zwarte scholen toe van 30 naar 32, het aantal witte scholen neemt toe van 13 naar 15. Bij een 1000 meter-cirkel rondom de school zijn er 39 te zwarte en 20 te witte scholen¹⁰.

Tabel 2.2 Aantal te witte of te zwarte scholen bij een gevarieerd onderzoeksgebied N=203.

	afspiegeling	te zwart	te wit	totaal
postcode	148	34	21	203
	72,9	16,7	10,3	100
buurtcombinatie	157	29	17	203
	77,3	14,3	8,4	100
buurtcombinatie met 9 gesplitste gebieden	154	33	16	203
	75,9	16,3	7,9	100
cirkel 500 meter	160	30	13	203
	78,8	14,8	6,4	100
cirkel 750 meter	156	32	15	203
	76,8	15,9	7,4	100
cirkel 1000 meter	144	39	20	203
	70,9	19,2	9,9	100
gehele stad	59	86	58	203
	29,1	42,4	28,6	100

Een cirkel rond de school met rekening houden obstakels

Er is voor vier scholen gekeken of het zinvol is om rekening te houden met obstakels, zoals rivieren, kanalen, spoorwegen of grote wegen in de cirkel van 500 meter rondom de school. Er wordt van deze natuurlijke obstakels namelijk verwacht, dat de kinderen deze niet overbruggen om naar een basisschool te gaan. Zo kan een kind wel binnen 500 meter van een school wonen, maar als het Noord-Hollandsch Kanaal zich tussen beide bevindt, dan lijkt de kans klein dat het kind aan de andere kant van het kanaal naar school gaat. Uit de analyse blijkt dat scholen die binnen de 500 meter-cirkel rondom hun school een obstakel hebben, een groter aandeel kinderen op school hebben die voor het obstakel wonen, dan na het obstakel (specifieke informatie en tabel zie bijlage 1 tabel 7).

2.2.1 Welk gebied gebruiken?

De vraag is welk gebied het beste gebruikt kan worden om het aantal te witte en te zwarte scholen te bepalen. Zo op het eerste gezicht (zie tabel 2.2) lijken er weinig verschuivingen plaats te vinden wanneer er een ander gebied voor de vergelijking gehanteerd wordt. Pas bij het 1000 meter-gebied stijgen het aantal te witte en te zwarte scholen flink. Wanneer echter op schoolniveau naar de resultaten wordt gekeken, dan blijken de verschuivingen toch wel erg groot te zijn (zie specifieke informatie en tabel 1, 2 en 5 in bijlage 1).

¹⁰ Er is ter referentie ook gekeken wat er gebeurt als de etnische samenstelling van de scholen vergeleken wordt met de etnische samenstelling van de gehele stad. Bij deze vergelijking komen er 86 te zwarte (42%) en 58 te witte scholen (29%) naar voren.

Het totale aantal te witte of te zwarte scholen verschuift dus weinig wanneer verschillende gebieden gebruikt worden. Welke scholen te wit of te zwart zijn, verschuift echter wel sterk.

Om voor het beste vergelijkingsgebied te kiezen kan naar verschillende facetten worden gekeken: grootte van het gebied, duidelijkheid/herkenbaarheid van het gebied en de mogelijkheid tot vergelijkingen en extra analyses. Deze kenmerken worden in bijlage 2 uitgebreid langsgegaan voor de gebieden die in het voorafgaande aan bod zijn gekomen¹¹.

Tabel 2.3 Keuze schema voor het meest optimale gebied voor de analyses

	postcode- gebied	buurt- combinatie	gesplitste buurt- combinatie	cirkel van 500 m. om school	cirkel van 500 m. om school (met obstakels)
niet te groot	0	+	++	0	n.b.
niet te klein	0/+	0/0	0/-	+/0	n.b.
duidelijkheid	+	+	-	-	-
extra analyses	+	++	0	-	-
kosten analyse	+	+	0	0	-

0 = neutraal, + = positief, ++ = sterk positief- negatief - - sterk negatief n.b. is niet bekend.

In tabel 2.3 zijn de overwegingen welk gebied het beste als vergelijkingsgebied kan fungeren (zie bijlage 2) samengevat. Een analyse op basis van buurtcombinatie komt als beste uit de bus. De gebieden op buurtcombinatie zijn niet te groot en niet te klein, vormen morfologisch een eenheid en bieden mogelijkheid tot extra analyses met reeds bij O+S bestaande data. Ook liggen de kosten van de analyse relatief laag.

In de verdere analyses wordt dus een 20% grens gehanteerd (zie paragraaf 2.1) en wordt het vergelijkingsgebied ingedeeld op buurtcombinatieniveau (zie deze paragraaf).

2.3 Aanpassing van de scholen in de analyse?

Tot zover zijn de analyses uitgevoerd op alle scholen in het basisonderwijs die meer dan 100 leerlingen hebben. Zoals al eerder gesteld, zijn er een aantal schoolsoorten waarbij de situatie anders is dan bij de andere scholen in Amsterdam, namelijk de Joodse, Islamitische en Hindoestaanse scholen. In deze paragraaf wordt gekeken wat er gebeurt wanneer deze scholen buiten de analyse worden gehouden¹² (specifieke informatie over deze scholen zie bijlage 1).

¹¹ Op de cirkel van 500 meter rondom de school waarbij rekening wordt gehouden met obstakels, wordt slechts kort ingegaan. Dit gebied kan niet volwaardig mee doen aan de vergelijking, omdat er slechts vier scholen op deze manier bekeken zijn.

¹² Tot deze groep behoort ook het Internationale onderwijs. Deze school is echter al buiten beschouwing gelaten gezien er slechts 90 leerlingen zijn.

Tabel 2.4 Aantal te witte of te zwarte scholen met of zonder bijzondere scholen N=203.

	afspiegeling	te zwart	te wit	totaal
buurtcombinatie gebied met alle scholen	157 77,3%	29 14,3%	17 8,4%	203 100,0%
buurtcombinatie gebied zonder Islamitische, Joodse en Hindoestaanse scholen	149 77,2%	27 14,0%	17 8,8%	193 100,0%

Het percentage te witte en te zwarte scholen verandert slechts iets wanneer de Islamitische, Joodse en Hindoestaanse scholen buiten beschouwing worden gelaten. Het percentage scholen dat een afspiegeling is van de buurt blijft gelijk (77%) en ook het percentage te zwarte scholen verandert niet (beide 14%). Wel neemt het aantal te witte scholen een procentpunt toe (8 naar 9%).

In absolute aantallen zijn er bij de berekening zonder Islamitische, Joodse en Hindoestaanse scholen 27 scholen te zwart en 17 scholen te wit. Het aantal te zwarte scholen is dus met 2 afgenomen. Omdat de verschillen slechts klein zijn en deze bijzondere scholen ook deel uitmaken van het convenant, zullen deze scholen, ondanks hun speciale positie, toch meegenomen worden bij het vaststellen van de segregatie in het Amsterdamse basisonderwijs.

2.4 Conclusie: hoe worden te zwarte en te witte scholen het beste bepaald

In dit hoofdstuk is gekeken hoe het aantal te zwarte en te witte scholen het beste bepaald kan worden. Er is met verschillende analyses nagegaan waar de grens die de basis vormt waarop de vergelijking plaatsvindt gelegd moet worden, welke scholen er in de analyse moeten worden opgenomen en wat het beste vergelijkingsgebied is. In tabel 1.1 werd opgesomd welke variaties mogelijk waren. Deze tabel is hier wederom weergegeven (tabel 2.5). De keuzes die tot de beste wijze van het vaststellen van te zwarte en te witte scholen leiden, zijn ditmaal vetgedrukt.

Om het aantal te witte en te zwarte scholen te bepalen kan er het beste een vergelijking plaatsvinden waarbij de grens tussen te zwart/te wit enerzijds of een afspiegeling anderzijds bij 20% ligt. Alleen scholen met meer dan 100 leerlingen worden in de analyse opgenomen. Het gebied waarin de kinderen het beste met de kinderen van de school vergeleken kunnen worden is een gebied op buurtcombinatieniveau.

Tabel 2.5 Mogelijke variaties bij vaststellen van het aantal te witte en te zwarte scholen in het basisonderwijs

basis vergelijking	grens	scholen in analyse	vergelijkingsgebied
etniciteit	10%	alle scholen	buurtcombinatie
achterstand	15%	alle scholen $\geq$ 100 leerlingen, zonder Islamitisch, Joods en Hindoestaans onderwijs	buurtcombinatie (grootste buurt gesplitst)
	20%	alle scholen $\geq$ 100 leerlingen	postcodegebied
	23%		cirkel rondom de school cirkel rondom de school (met rekening obstakels)

Er wordt in het hiernavolgende eerst gekeken naar segregatie op basis van de etniciteit van de scholieren, vervolgens op basis van hun achterstandspositie.

3 Segregatie in het basisonderwijs in Amsterdam

In hoofdstuk twee is nagegaan wat de beste manier is om het aantal te zwarte en te witte scholen in het basisonderwijs vast te stellen. In dit hoofdstuk wordt de segregatie in het basisonderwijs in kaart gebracht. Eerst door naar het aantal te witte en te zwarte scholen te kijken. Hierbij worden de methoden die in hoofdstuk twee als beste gekwalificeerd zijn gebruikt (een grens van 20% en een vergelijkingsgebied op buurtcombinatie). Vervolgens wordt gekeken naar het aantal witte en zwarte scholen. Hierbij wordt alleen gekeken naar de etnische samenstelling van de schoolpopulatie. Daarna wordt ingegaan op de achterstandspositie van de kinderen. Er wordt gekeken naar het aantal scholen met teveel of te weinig achterstandskinderen (in vergelijking tot de buurt) en er wordt nagegaan hoeveel scholen er zijn met veel of weinig achterstandskinderen.

Vaststellen van segregatie

De segregatie in het basisonderwijs wordt bepaald door te kijken naar de *etniciteit* van de leerlingen (niet-westerse allochtoon of autochtoon/westerse allochtoon) en naar de *achterstandspositie* van de leerlingen (autochtonen, westerse-allochtonen of niet-westerse allochtonen met een zogenaamd 'leerlinggewicht', gebaseerd op een laag opleidingsniveau ouders).

De segregatie wordt in kaart gebracht door te kijken naar het *aandeel* niet-westerse allochtone leerlingen en naar het *aandeel* leerlingen met achterstand. Ook wordt gekeken hoe groot het *aandeel* niet-westerse allochtone leerlingen en het *aandeel* leerlingen met achterstand op een school is *in vergelijking tot dit aandeel in de buurt* rondom de school.

In dit rapport worden op basis van het voorafgaande vier definities van segregatie toegepast. Dit levert de volgende gegevens op:

- Aandeel niet-westerse allochtone leerlingen in vergelijking tot de buurt(combinatie)
-> te witte of te zwarte scholen (grens verschil 20%)
- Aandeel niet-westerse allochtone leerlingen
-> witte of zwarte scholen (grens 20 en 70%)
- Aandeel leerlingen met een achterstandspositie in vergelijking tot de buurt(combinatie)
-> scholen met teveel of te weinig achterstandsléerlingen (grens verschil 20%)
- Aandeel leerlingen met een achterstandspositie
-> scholen met weinig of veel achterstandsléerlingen (grens 15 en 60%)

Vervolgens wordt in dit hoofdstuk aandacht besteed aan de verwachte ontwikkeling van de segregatie in het Amsterdamse basisonderwijs. Door te kijken naar de samenstelling van leerlingen van de onderbouw en de bovenbouw (qua etniciteit en achterstand) kan een verwachting voor de toekomst uitgesproken worden, mits de gaande zijnde ontwikkeling niet veranderd.

3.1 Segregatie in het basisonderwijs

3.1.1 Te witte en te zwarte scholen

Om het aantal te witte en te zwarte scholen in het basisonderwijs in Amsterdam vast te stellen, wordt in dit onderzoek gekeken naar de volgende twee groepen:

- Het percentage niet-westerse allochtone kinderen op de school.
- Het percentage niet-westerse allochtone kinderen die wonen in de buurtcombinatie van de school.

Wanneer er 20% minder allochtone kinderen op de school zitten dan in de buurtcombinatie, dan spreken wij in dit onderzoek van een te witte school. We noemen een school een te zwarte school wanneer er 20% meer allochtone kinderen op de school zitten dan in de buurtcombinatie. Er zijn 203 scholen in de analyse opgenomen, alle scholen met 100 of meer leerlingen, zonder de scholen in het speciaal basisonderwijs. In schooljaar 2006-2007 zijn er van de 203 scholen 29 te zwart (14%) en 17 te wit (8%; tabel 3.1).

De concentratiescholen staan weergegeven in bijlage 3. Bij deze lijst van scholen moet wel opgemerkt worden, dat sommige scholen te wit of te zwart zijn omdat ze een bepaalde extra functie hebben, zoals het opnemen van alle zij-instromers of kopklasleerlingen. Ook moet gekeken worden naar andere achtergrondkenmerken van scholen, bijvoorbeeld dat ze net nieuw zijn, op de rand met Amstelveen liggen, etcetera. Op deze specifieke mechanismen wordt in deel 2 van het onderzoek nader ingegaan.

Tabel 3.1 Het aantal te zwarte en te witte scholen in het basisonderwijs in Amsterdam.

	afspiegeling	te zwart	te wit	totaal
2000	147	22	30	199
Karsten e.a.	74%	11%	15%	100%
2005-2006	152	13	42	207
Roeleveld	73%	6%	20%	100%
2006-2007	157	29	17	203
huidige rapport	77%	14%	8%	100%

Bronnen: Karsten e.a. (2003), Roeleveld (2006), O+S (2007)

Roeleveld en Karsten vergelijken twee ongelijke groepen, namelijk .90 leerlingen (allochtoon met achterstand) op school met niet-westerse allochtone kinderen in de buurt (allochtoon met en zonder achterstand). Beiden legden de grens op 23% en gebruikten als vergelijkingsgebied het postcodegebied. Karsten bevond in 2000 22 scholen te zwart en 30 scholen te wit en Roeleveld stelde over het schooljaar 2005-2006 vast dat 13 scholen te zwart en 42 scholen te wit waren. In de analyses van Karsten en Roeleveld komen dus veel minder te zwarte en veel meer te witte scholen naar voren dan in de huidige analyse. Dit komt, zoals al eerder gesteld (paragraaf 1.2.1), voornamelijk doordat zij het aantal allochtone kinderen op te basisschool te laag vaststellen door alleen de allochtone kinderen met achterstand in de analyse mee te nemen.

3.1.2 Witte en zwarte scholen

Behalve naar het aantal te witte of te zwarte scholen (de samenstelling van de school ten opzichte van de buurt), wordt er in dit onderzoek ook gekeken naar het aantal zwarte en witte scholen. Een school met meer dan 70% niet-westers allochtone leerlingen wordt omschreven als een zwarte school en een school met minder dan 20% niet-westers allochtone leerlingen als een witte school.

Tabel 3.2 Het aantal witte en zwarte scholen in schooljaar 2006-2007

	afspiegeling	zwart	wit	totaal
2006-2007	76	96	31	203
203 scholen	37,4%	47,3%	15,3%	100,0%

Wanneer alle scholen met meer dan 100 leerlingen in de analyse worden meegenomen, dan zijn er 31 witte, 96 zwarte en 76 niet witte of zwarte scholen (15, 47 en 37%; tabel 3.2).

Van de 31 witte scholen zijn 28 scholen wel een afspiegeling van de etnische samenstelling van de buurt, dus niet te wit (90%). Drie witte scholen zijn wel te wit in vergelijking tot de samenstelling van de buurt (10%). Van de 96 zwarte scholen zijn 76 scholen een afspiegeling van de buurt (96%), 20 zwarte scholen zijn te zwart (21%).

Zoals eerder gesteld hebben Karsten en Roeleveld de etnische samenstelling op de scholen vastgesteld door te kijken naar het aantal allochtone kinderen met achterstand. Zij hebben de scholen in vier categorieën ingedeeld: 0-25%, 25-50%, 50-75% en 75-100% allochtoon met achterstand. In het huidige onderzoek wordt niet gekeken naar het percentage allochtone scholieren met achterstand, maar naar het percentage allochtone scholieren. Uit tabel 3.3 blijkt logischerwijs dat het percentage allochtone scholieren in dit onderzoek hoger ligt dan het percentage allochtone scholieren met achterstand in het onderzoek van Karsten en Roeleveld (dit onderzoek 57% '50-100% allochtoon', in onderzoek Karsten 51%, onderzoek Roeleveld 53%).

Tabel 3.3 Percentage scholen met een bepaald percentage allochtonen

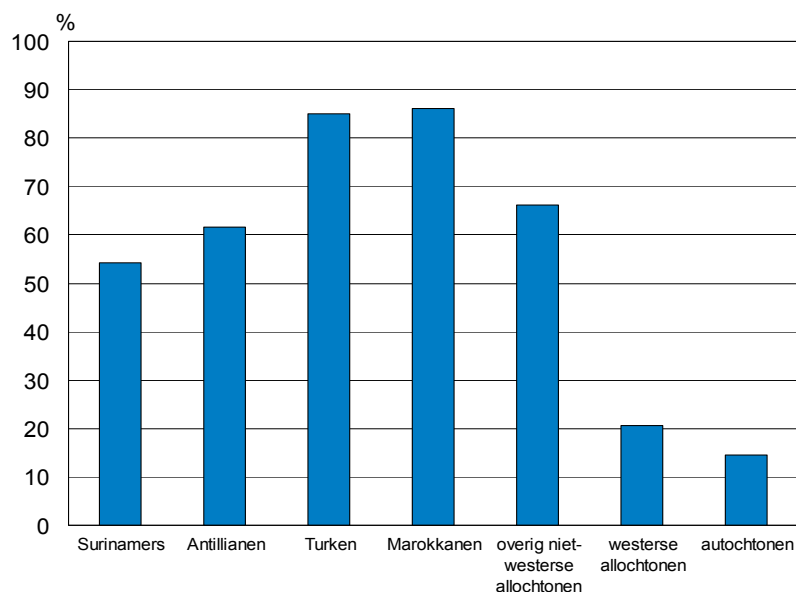
	0-25% allochtoon	25-50% allochtoon	50-75% allochtoon	75-100% allochtoon	totaal
% allochtoon met achterstand					
2000	60	32	37	64	193
Karsten e.a.	31%	17%	18%	33%	100%
2005-2006	63	31	40	59	193
Roeleveld	33%	16%	21%	31%	100%
% allochtoon					
2006-2007	38	50	49	66	203
O+S 2007	19%	25%	24%	33%	100%

Bronnen: Roeleveld (2006), O+S (2007)

3.1.3 Scholen met teveel of te weinig achterstandskinderen

Roeleveld gebruikt, zoals eerder gesteld, geen vergelijkbare percentages om het aantal te witte en te zwarte scholen te bepalen. Aan de ene kant betreft het allochtone kinderen met tenminste één laag opgeleide ouder (dus allochtone kinderen met een achterstandspositie), aan de andere kant niet-westerse allochtonen. Tot zover zijn in dit rapport de kinderen vergeleken op basis van etniciteit. Vaak wordt 'allochtoon zijn' gelijk gesteld aan 'een achterstand hebben'. In figuur 3.4 kan gezien worden dat niet alle allochtone kinderen per definitie een achterstand hebben. Zo bevindt slechts de helft van de Surinaamse kinderen (54%) en 62% van de Antilliaanse kinderen zich in een achterstandspositie. De Turkse en Marokkaanse scholieren hebben vaker een achterstand, maar ook dit betreft niet allen (85 en 86%). Van de autochtone scholieren blijken verder 14% een achterstand te hebben en van de westerse allochtonen (die in dit onderzoek bij de autochtone groep zijn gevoegd) 21%. Daarom wordt in deze paragraaf niet aandacht besteed aan etniciteit, maar aan achterstand (en aan het verband tussen beide).

Figuur 3.4 Percentage scholieren met een achterstand, per etnische groep

De achterstandscore (afkomstig uit het AMPO) is helaas slechts voor 53% van alle leerlingen bekend. De achterstandsscore van de overige leerlingen is daarom geschat. Deze schatting heeft plaatsgevonden op basis van de herkomstgroepering van de scholier (afkomstig uit het CFI). Hierbij is de achterstandscore per leerling zodanig bijgesteld, dat de achterstand van de scholieren gezamenlijk op het schoolgemiddelde uitkomt (ook afkomstig uit het CFI).

Wanneer het percentage kinderen met achterstand op een school vergeleken wordt met het percentage kinderen met achterstand in de buurt, dan komen er 34 scholen met teveel achterstandskinderen naar voren en 18 scholen met te weinig achterstandskinderen. Ook de Bijlmerhorst komt naar voren als een school die te weinig kinderen met achterstand heeft. De Bijlmerhorst blijkt echter 94% allochtone leerlingen te hebben. De school

rapporteert echter maar 13% achterstandsl leerlingen. Er kan dus vanuit gegaan worden dat het aandeel kinderen met achterstand niet klopt. Deze school wordt in de rest van de rapportage dus niet als school met te weinig achterstandskinderen gezien.

Er zijn dus 34 scholen met te veel en 17 scholen met te weinig achterstandskinderen (17 en 8%; tabel 3.5). In bijlage 4 staat de lijst van de scholen met teveel en te weinig achterstandskinderen weergegeven.

Tabel 3.5 Aantal scholen met teveel of te weinig achterstand

	neutraal	te veel achterstand	te weinig achterstand	totaal
aantal	152	34	17	203
percentage	75%	17%	8%	100%

	neutraal	te zwart	te wit	totaal
aantal	157	29	17	203
percentage	77%	14%	8%	100%

Van de 29 scholen die te zwart zijn, hebben er 23 ook teveel kinderen met achterstand, 6 niet. Er zijn 11 scholen die niet te zwart zijn, maar die wel teveel achterstandsl leerlingen hebben (tabel 3.6). Het verband tussen te zwarte scholen en achterstandscholen is vrij sterk, namelijk .68 (maximale verband is 1.00). Hieruit blijkt dat er een verband is tussen etniciteit en achterstand (op individueel niveau), maar ook dat er op scholen concentraties ontstaan van allochtone leerlingen en leerlingen met veel achterstand.

Tabel 3.6 Kruistabel te zwarte scholen en scholen met teveel achterstandskinderen

	niet te zwart	te zwart	totaal
niet teveel achterstandskinderen	163	6	169
teveel achterstandskinderen	11	23	34
totaal	174	29	203

Van de 17 scholen die te wit zijn, hebben er 15 ook te weinig achterstandsl leerlingen, 2 scholen niet. Er zijn ook 3 scholen die niet te wit zijn, maar wel te weinig achterstandsl leerlingen hebben (tabel 3.7). De samenhang tussen witte scholen en scholen met weinig achterstandskinderen is sterk, namelijk .84 (maximale samenhang is 1.00). Deze samenhang is sterker dan het verband tussen te zwarte scholen en scholen met teveel achterstandskinderen. Ook hieruit komt een verband tussen etniciteit en achterstand van leerlingen naar voren. Op scholen met weinig allochtone leerlingen, blijken ook weinig leerlingen met een achterstandspositie te zitten.

Tabel 3.7 Kruistabel te witte scholen en scholen met teveel achterstandskinderen

	niet te wit	te wit	totaal
niet te weinig achterstandsl leerlingen	184	2	186
te weinig achterstandskinderen	2	15	17
totaal	186	17	203

3.1.4 Scholen met veel of weinig achterstandskinderen

In de vorige paragraaf is gekeken hoeveel scholen er zijn met teveel of te weinig achterstandskinderen in vergelijking tot de buurt. In deze paragraaf wordt nagegaan hoeveel scholen er zijn met veel kinderen met achterstand en hoeveel scholen met weinig kinderen met achterstand. Hierbij vindt er dus geen vergelijking met de buurt plaats.

De grens tussen een neutrale school of een school met veel of juist weinig achterstand wordt anders gelegd dan bij etniciteit, omdat scholen gemiddeld een lager aandeel achterstandskinderen hebben dan het aandeel allochtone kinderen (49 tegen 59%). De grens tussen te veel achterstand en neutraal wordt op 60% gelegd, de grens tussen te weinig achterstand en neutraal op 15% (in plaats van op 70 en 20%, zoals bij zwart en wit).

Van de 203 scholen hebben er 87 veel kinderen met achterstand (43%) en 38 met weinig achterstand (19%). Er zijn meer scholen met weinig achterstand dan witte scholen (39 tegen 31 scholen) en minder scholen met veel achterstand dan zwarte scholen (87 tegen 96 zwarte scholen; tabel 3.8).

Tabel 3.8 Aantal witte en zwarte scholen en aantal scholen met veel en weinig achterstand N=189

	neutraal	zwart	wit	totaal
etniciteit	76	96	31	203
grens op 20 en 70%	37%	47%	15%	100,0%

	neutraal	veel achterstand	weinig achterstand	totaal
achterstand	78	87	38	203
grens op 15 en 60%	38%	43%	19%	100%

Het verband tussen een zwarte school en een achterstandschool is sterk (0.85, maximaal 1.00). Scholen met veel allochtone leerlingen, hebben ook vaak veel leerlingen met een achterstandspositie. Datzelfde geldt voor witte scholen en scholen met weinig leerlingen met achterstand (correlatie .84). Scholen die weinig allochtone leerlingen hebben, hebben vaak ook weinig leerlingen met een achterstandspositie. Er is dus op schoolniveau een sterke samenhang tussen de aanwezigheid van leerlingen van allochtone afkomst met de aanwezigheid van leerlingen met een achterstandspositie.

3.1.5 Samenvatting en conclusie segregatie in het basisonderwijs

Er is redelijk veel segregatie in het Amsterdamse basisonderwijs. Van de 203 scholen zijn er 46 te wit of te zwart (in vergelijking tot de buurt) en 117 scholen zijn wit of zwart. Verder zitten er op 51 scholen te veel of te weinig kinderen met een achterstandspositie en 125 scholen hebben veel of weinig achterstandskinderen.

Wat opvalt is dat er over de gehele linie meer scholen (te) zwart of met te (veel) achterstandskinderen zijn dan (te) witte scholen of scholen met (te) weinig achterstandskinderen.

3.2 Ontwikkeling segregatie in het basisonderwijs

Om de ontwikkeling in de segregatie in het Amsterdamse basisonderwijs in kaart te brengen, wordt gekeken naar de samenstelling van de leerlingen van de onderbouw en de bovenbouw van de scholen. Er wordt afzonderlijk naar etniciteit en achterstand gekeken.

3.2.1 Te witte en te zwarte scholen onderbouw en bovenbouw

Wanneer naar de etniciteit van de gehele scholen in Amsterdam gekeken wordt, zijn er, zoals hiervoor gesteld, 157 scholen die qua etniciteit een afspiegeling van de buurt zijn, 29 scholen zijn te zwart en 17 te wit. Wanneer alleen naar de bovenbouw gekeken wordt, komen er 28 te zwarte scholen (13,8%) en 15 te witte scholen naar voren (7,4%). Indien alleen de kinderen in de onderbouw in de analyse worden meegenomen, blijken er 32 te zwarte en 17 te witte scholen te zijn (15,8 en 8,4%). De leerlingen van de onderbouw van de basisscholen in Amsterdam zijn in vergelijking tot de kinderen in de buurt dus vaker te wit of te zwart dan de leerlingen van de bovenbouw¹³.

Het totale aantal gesegregeerde scholen is bij de nieuwe instroom van leerlingen dus groter. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de etnische samenstelling van de onderbouw scholen vaker te zwart is. Als deze ontwikkeling zich voortzet, zal de het aantal te witte en te zwarte scholen in het basisonderwijs in Amsterdam gedurende de tijd toenemen.

3.2.2 Witte en zwarte scholen onderbouw en bovenbouw

Er is ook gekeken naar het aantal witte scholen (minder dan 20% allochtone kinderen) en het aantal zwarte scholen (meer dan 70% allochtone kinderen) qua onderbouw en qua bovenbouw. In de onderbouw zijn er 95 zwarte en 33 witte scholen, in de bovenbouw 98 zwart en 33 wit. De etnische samenstelling van de instroom zorgt dus voor minder zwarte en evenveel witte scholen. In totaal zijn er in de onderbouw 3 scholen minder te zwart/te wit dan in de bovenbouw van de basisscholen. Als deze instroom doorzet, dan zal het aantal zwarte scholen verder afnemen en het aantal witte scholen zal stabiel blijven. In totaal zal het aantal witte/zwarte scholen afnemen.

---

¹³ Wanneer andere definities gehanteerd worden, zoals een grens van 23% en een vergelijking op basis van postcodegebied (beide door Roeleveld gehanteerd) blijken de scholen qua onderbouw vaker te zwart te zijn dan qua bovenbouw (24 tegen 20 te zwart). Er zijn echter meer scholen te wit in de bovenbouw, dan in de onderbouw (16 tegen 14 te wit). In totaal is de segregatie bij de onderbouw wel groter dan bij de bovenbouw: 38 scholen gesegregeerd onderwijs tegen 36 scholen gesegregeerd onderwijs

Tabel 3.9 Ontwikkeling segregatie in het basisonderwijs

onderbouw		bovenbouw		verwachting		
32	17	28	15	toename	toename	totaal
te zwart	te wit	te zwart	te wit	te zwart	te wit	toename (6)
95	33	98	33	afname	stabiel	totaal
zwart	wit	zwart	wit	zwart	wit	afname (3)
37	16	36	17	afname teveel	toename te weinig	totaal
teveel acht.	te weinig acht.	teveel acht.	te weinig acht.	achterstand	achterstand	gelijk (0)
87	40	93	37	afname veel	toename weinig	totaal
veel acht.	weinig acht.	veel acht.	weinig acht.	achterstand	achterstand	gelijk (3)

3.2.3 Scholen met teveel of te weinig achterstandskinderen onderbouw en bovenbouw

Om een eventuele ontwikkeling in kaart te brengen is ook gekeken naar het aantal scholen waar zich op de onderbouw en de bovenbouw afzonderlijk teveel of te weinig kinderen met een achterstandspositie bevinden. Qua onderbouw zijn er 37 scholen met teveel kinderen met achterstand en 16 scholen met te weinig kinderen met achterstand. In de bovenbouw zijn er 36 scholen met te teveel kinderen met achterstand en 17 met te weinig kinderen met achterstand. De verschillen zijn klein en in totaal zijn er in de boven- en in de onderbouw evenveel scholen waar teveel of te weinig kinderen met een achterstand zijn, namelijk 53. Als deze ontwikkeling zich doorzet is het mogelijk dat er meer scholen met teveel kinderen met achterstand komen en minder scholen met te weinig kinderen met achterstand, in totaal zal er dan echter niets veranderen in de mate van segregatie.

3.2.4 Scholen met veel of weinig achterstandskinderen onderbouw en bovenbouw

Wanneer gekeken wordt naar de samenstelling van de leerling-populatie van de onderbouw van het basisonderwijs dan zijn er 40 scholen met weinig kinderen met een achterstandspositie en 87 scholen met juist veel kinderen met een achterstand. In de bovenbouw zijn er 37 scholen met weinig en 93 scholen met veel achterstandskinderen. Indien de instroom niet verandert, dan zal het aantal scholen met weinig achterstandskinderen toenemen en het aantal scholen met veel achterstandskinderen afnemen. In totaal zullen er minder scholen met veel/weinig achterstandskinderen komen.

3.2.5 Samenvatting en conclusie ontwikkeling segregatie

Wanneer naar de ontwikkeling in de etnische samenstelling van de Amsterdamse basisscholen wordt gekeken, dan valt er een stijging te zien in het totale aantal te zwarte en te witte scholen. Het totale aantal witte en zwarte scholen blijkt juist een afnemende tendens te hebben (veroorzaakt door de afname van het aantal zwarte scholen). Afzonderlijk bekeken, zal het aantal te witte en het aantal te zwarte scholen toenemen, maar het aantal zwarte scholen zal dalen indien de ontwikkeling voortzet.

Indien gekeken wordt naar de achterstandspositie van de leerlingen, blijkt het aantal scholen met te (veel) achterstandskinderen af te nemen, terwijl het aantal scholen met (te) weinig achterstandskinderen toeneemt. Als deze ontwikkeling doorzet, komen er meer scholen bij met (te) weinig kinderen met een achterstand en minder scholen met te (veel) kinderen met een achterstand.

Zoals we eerder gezien hebben zijn er op het moment meer scholen (te) zwart of met te (veel) achterstandskinderen dan er scholen (te) wit of met (te) weinig achterstandskinderen zijn (tabel 3.4). Uit deze paragraaf blijkt dat het aantal (te) witte scholen en het aantal scholen met (te) weinig achterstandskinderen de komende tijd, indien de ontwikkeling zich doorzet, gaat toenemen, zodat deze dichterbij de aantallen (te) zwarte en (te) veel achterstandskinderen komen te liggen.

4 Achtergrond concentratiescholen

In dit hoofdstuk wordt meer specifiek gekeken naar de concentratiescholen (de scholen die als te wit of te zwart naar voren zijn gekomen). Hoe te wit of te zwart zijn ze, hoe is de etnische samenstelling van de onderbouw en heeft de school ook te weinig of teveel achterstandskinderen. Tevens wordt ingegaan op scholen die wel teveel of te weinig achterstandskinderen hebben, maar niet teveel zwarte of witte kinderen en op scholen waarvan de onderbouw wel te zwart of te wit is, maar de gehele school (nog) niet.

In tabel 4.1 staan alle gegevens wat betreft de te witte scholen en de scholen met te weinig achterstandskinderen weergegeven. In tabel 4.2 de gegevens over de te zwarte scholen en over de scholen met te veel achterstandskinderen.

4.1 Te witte scholen

Van de 17 te witte scholen hebben er 6 Montessori-onderwijs. Dit zijn alle openbare scholen. Van de overige te witte scholen is er 1 openbaar, zijn er 5 Protestants-christelijk, 1 Algemeen-Bijzonder, 1 Antroposofisch, 1 Gereformeerd en 2 Rooms-katholiek (tabel 4.1).

Van de 17 scholen die te wit zijn, is bij 14 scholen de instroom (afgelezen aan de onderbouw) ook te wit. Bij drie scholen, het Gein, de 13^e Montessorischool de Bijlmer en Montessorischool Steigereiland is de onderbouw qua etnische samenstelling echter wel een afspiegeling van de buurt (respectievelijk -14,15, -18,48 en -17,54 verschil tussen percentage allochtone kinderen op school en allochtone kinderen in de buurt). Indien deze ontwikkeling zich voort gaat zetten, zullen deze scholen op den duur niet meer te wit zijn.

Twee te witte scholen, namelijk de C.F. Capelleschool en de 9e Montessorischool de Scholekster hebben niet te weinig achterstandskinderen. Ze hebben in verhouding tot de buurt dus wel teveel kinderen van autochtone afkomst, maar die kinderen hebben wel (ongeveer) even vaak een achterstand als de kinderen in de buurt.

Twee scholen hebben in onze data wel te weinig kinderen met een achterstand, maar niet te weinig kinderen van allochtone afkomst, namelijk de 10^e Montessorischool de Meidoorn en De Zuiderzee. Ten slotte zijn drie scholen op dit moment qua etnische samenstelling nog wel een afspiegeling van de buurt, maar de samenstelling van de onderbouw is wel te wit: Pieter Jelles Troelstra, Sint Jozefschool en de 10e Montessorischool De Meidoorn. Indien deze ontwikkeling zich voortzet, maken deze scholen kans om in zijn geheel te wit te worden.

Tabel 4.1 Te witte scholen, scholen met te weinig achterstand

	verschil allochtone leerlingen		etniciteit	achterstand		Roeleveld	denominatie
	verschil allochtone leerlingen	conclusie	verschil allochtone leerlingen	achterstand	conclusie achterstand		
Het Wespennest	-58,46	te wit	te wit	-47,01	te weinig	te wit	RK
De Biënkorf	-44,91	te wit	te wit	-32,41	te weinig	te wit	RK
Veerkracht ¹⁴	-36,79	te wit	te wit	-44,75	te weinig	te wit	GER
Geert Groote School I	-26,34	te wit	te wit	-26,45	te weinig	te wit	ANTR
De Driemaster	-24,28	te wit	te wit	-35,76	te weinig	te wit	PC
Ichthus	-38,72	te wit	te wit	-41,45	te weinig	---	PC
Dr. Rijk Kramer	-24,38	te wit	te wit	-20,41	te weinig	te wit	PC
Pro Rege	-21,42	te wit	te wit	-29,06	te weinig	te wit	PC
C.F. Capelleschool	-34,09	te wit	te wit	-6,72	afspieg.	te wit	PC
13e Mont. Bijlmer	-21,88	te wit	afspiegeling	-24,85	te weinig	te wit	OPB
2e Mont. Winterkon.	-20,12	te wit	te wit	-20,18	te weinig	te wit	OPB
9e Mont. Scholekster	-24,32	te wit	te wit	-0,95	afspieg.	---	OPB
7e Montessorischool	-59,59	te wit	te wit	-56,15	te weinig	---	OPB
Montes. Boven 't IJ	-22,55	te wit	te wit	-27,01	te weinig	---	OPB
Montes.Steigereiland	-20,65	te wit	afspiegeling	-25,97	te weinig	te wit	OPB
Brede Sch.Kinkerbuurt	-26,32	te wit	te wit	-22,13	te weinig	---	OPB
Het Gein	-20,10	te wit	afspiegeling	-25,04	te weinig	te wit	ABZ
10e Mon. Meidoorn	-19,90	afspiegeling	te wit	-20,21	te weinig	te wit	OPB
De Zuiderzee	-2,34	afspiegeling	afspiegeling	-20,42	te weinig	te wit	ABZ
Pieter Jelles Troelstra	-19,23	afspiegeling	te wit	-16,74	afspieg.	---	OPB
Sint Jozefschool	-19,91	afspiegeling	te wit	-14,15	afspieg.	---	RK

Bronnen: Roeleveld (2006), O+S (2007)

4.2 Te zwarte scholen

Van de 29 scholen die te zwart zijn, zijn er 16 Openbaar, 2 Islamitisch, 4 Rooms-katholiek, 1 Oecomenisch en 6 Protestants-christelijk (tabel 4.2).

Alle scholen die te zwart zijn, hebben ook een te zwarte onderbouw. Er lijkt voornamelijk dus geen ontwikkeling gaande te zijn, dat de scholen minder zwart worden.

Van de 29 te zwarte scholen hebben er 23 ook teveel achterstandskinderen. Bij 6 scholen zijn er wel te veel allochtone leerlingen, maar niet teveel kinderen met een

¹⁴ Veerkracht heeft voor 8,6% van de leerlingen geen etniciteit doorgegeven.

Segregatie in het basisonderwijs in Amsterdam

achterstandspositie: Instituut Schreuder, Leonardo Da Vinci, Nellestein, Oscar Carré, Sint Lidwina en Tijn Uilenspiegel.

Er zijn drie scholen die in zijn geheel niet te zwart zijn, maar waarvan de onderbouw wel te zwart is, namelijk De Springplank, De Vlaamse Reus en Louise de Coligny. Van deze scholen kan verwacht worden dat er indien er niets veranderd aan de etnische samenstelling van de instroom de scholen op den duur te zwart gaan zijn.

Er zijn 11 scholen die niet teveel allochtone leerlingen hebben, in verhouding tot de buurt, maar die wel teveel kinderen met een achterstandspositie hebben (zie de onderste 11 scholen in tabel 4.2).

Tabel 4.2 Te zwarte scholen en/of scholen met teveel achterstand

	verschil			etniciteit	achterstand			
	allochtone leerlingen	conclusie	allochtone leerlingen onderbouw		verschil achterstand	conclusie	Roe- leveld	denomi- natie
Al Wafa	26,18	te zwart	te zwart		28,11	te veel	---	ISL
As-Siddieq	38,43	te zwart	te zwart		27,47	te veel	---	ISL
Corantijn	36,73	te zwart	te zwart		30,04	te veel	te zwart	OPB
De Avonturijn	29,45	te zwart	te zwart		35,89	te veel	te zwart	RK
De Community School	30,74	te zwart	te zwart		36,86	te veel	---	OPB
De Dapper	22,32	te zwart	te zwart		25,78	te veel	---	OPB
De Kaap	21,92	te zwart	te zwart		20,42	te veel	---	OPB
De Rietlanden	53,08	te zwart	te zwart		38,82	te veel	te zwart	OEC
De Rivieren	27,05	te zwart	te zwart		25,90	te veel	---	PC
De Roos	29,15	te zwart	te zwart		27,34	te veel	---	OPB
De Spaarndammer	26,02	te zwart	te zwart		26,69	te veel	te zwart	OPB
De Vlinderboom	43,21	te zwart	te zwart		44,11	te veel	te zwart	PC
Dorus Rijkers	21,46	te zwart	te zwart		26,44	te veel	---	OPB
Elout	65,54	te zwart	te zwart		63,46	te veel	te zwart	PC
Frankendael	42,46	te zwart	te zwart		43,28	te veel	te zwart	PC
Het Mozaiek	42,85	te zwart	te zwart		46,07	te veel	te zwart	PC
Huizinga	24,64	te zwart	te zwart		33,66	te veel	---	OPB
Instituut Schreuder	23,39	te zwart	te zwart		15,10	afspieg.	---	PC
Leonardo da Vinci	22,06	te zwart	te zwart		16,73	afspieg.	---	OPB
Nellestein	22,26	te zwart	te zwart		18,89	afspieg.	---	OPB
OBS Annie M.G. Schmidt	22,96	te zwart	te zwart		23,86	te veel	---	OPB

Tabel 4.2 Vervolg: Te zwarte scholen en/of scholen met teveel achterstand

	verschil allochtone leerlingen			etniciteit	achterstand			
	verschil allochtone leerlingen	conclusie	verschil allochtone leerlingen	verschil achterstand	conclusie	Roe- nive- au	denomi- natie	
Olympus	27,99	te zwart	te zwart	29,64	te veel	---	OPB	
Oscar Carré	20,05	te zwart	te zwart	7,1	afspieg.	---	OPB	
Parel	38,64	te zwart	te zwart	37,58	te veel	---	OPB	
Prof. Einstein	21,8	te zwart	te zwart	30,34	te veel	---	OPB	
Sint Catharina	40,98	te zwart	te zwart	44,00	te veel	te zwart	RK	
Sint Catharina, locatie Meerhuizen	43,54	te zwart	te zwart	31,99	te veel	---	RK	
Sint Lidwina	20,73	te zwart	te zwart	11,26	afspieg.	---	RK	
Tijl Uilenspiegel	21,59	te zwart	te zwart	17,51	afspieg.	---	OPB	
De Springplank	19,99	afspieg.	te zwart	19,78	afspieg.	---	RK	
De Vlaamse Reus	18,79	afspieg.	te zwart	12,06	afspieg.	---	OPB	
Louise de Coligny	18,21	afspieg.	te zwart	16,62	afspieg.	---	PC	
Achtsprong	-5,76	afspieg.	afspieg.	23,53	te veel	---	ABZ	
As-Soeffah	7,68	afspieg.	afspieg.	21,08	te veel	---	ISL	
Bijlmerdrie	7,83	afspieg.	afspieg.	33,06	te veel	---	OPB	
Brede School Zeeheldenbuurt	2,24	afspieg.	afspieg.	26,77	te veel	---	OPB	
Cheider (bo)	6,13	afspieg.	afspieg.	24,17	te veel	---	JOO	
De Kraal	15,54	afspieg.	afspieg.	27,06	te veel	---	OPB	
De Ster	16,83	afspieg.	afspieg.	20,87	te veel	---	OPB	
Joop Westerweel	16,35	afspieg.	afspieg.	25,41	te veel	---	OPB	
Merkelbach	14,80	afspieg.	afspieg.	20,04	te veel	---	OPB	
Prof. Dr. H. Kraemer	15,09	afspieg.	afspieg.	21,67	te veel	---	PC	
Sint Aloysiuschool	17,48	afspieg.	afspieg.	43,87	te veel	---	RK	

Bronnen: Roeleveld (2006), O+S (2007)

In tabel 4.3 wordt de etnische samenstelling weergegeven van de te zwarte scholen. Bij de meeste te zwarte scholen heeft de grootste of één van de twee grootste groepen leerlingen de Marokkaanse etniciteit (25 scholen). Bij enkele scholen zijn er naast veel Marokkaanse leerlingen ook veel Turkse leerlingen (3 scholen). Op enkele te zwarte scholen zijn er vooral veel Surinaamse leerlingen. Dit komt vaak voor in combinatie met een concentratie van overig niet-westerse scholieren.

Segregatie in het basisonderwijs in Amsterdam

Tabel 4.3 Etnische samenstelling te zwarte scholen en scholen met een te zwarte onderbouw

	Surina- mers	Antillia- nen	Turken	Marok- kanen	overig NW- all.	westerse allocht.	autoch- tonen	onbe- kend	totaal
<i>te zwarte scholen</i>									
Al Wafa	1	0	34	198	35	2	4	4	278
As-Siddieq	3	0	95	225	88	18	3	15	447
Corantijn	5	0	37	34	14	6	14	1	111
De Avonturijn	28	1	14	68	42	15	37	4	209
De Community School	10	0	0	46	27	14	38	1	136
De Dapper	50	4	101	134	50	18	28	4	389
De Kaap	15	4	14	75	22	2	2	7	141
De Rietlanden	49	5	11	35	34	7	19	1	161
De Rivieren	19	5	8	35	18	24	78	2	189
De Roos	14	0	34	73	43	17	10	7	198
De Spaarndammer	16	2	17	55	14	5	9	0	118
De Vlinderboom	20	0	17	54	28	8	12	3	142
Dorus Rijkers	31	2	36	90	68	10	13	1	251
Elout	25	0	14	62	30	5	33	6	175
Frankendael	14	2	15	28	27	14	52	5	157
Het Mozaiek	10	3	10	51	29	10	4	8	125
Huizinga	3	3	66	133	38	5	4	10	262
Instituut Schreuder	26	4	5	7	28	41	116	3	230
Leonardo da Vinci	21	3	9	26	35	30	85	3	212
Nellestein	85	14	2	1	109	24	57	8	300
OBS Annie M.G. Schmidt	16	4	9	26	48	29	112	11	255

Tabel 4.3 Vervolg: Etnische samenstelling te zwarte scholen en scholen met een te zwarte onderbouw

	Surina- mers	Antillia- nen	Turken	Marok- kanen	overig NW- all.	westerse allocht.	autoch- tonen	onbe- kend	totaal
Olympus	40	6	9	41	65	14	60	16	251
Oscar Carré	22	4	18	35	50	41	84	2	256
Parel	47	7	9	37	27	13	16	0	156
Prof. Einstein	7	2	57	115	25	4	0	3	213
Sint Catharina	27	2	10	53	35	6	37	5	175
Sint Catharina, locatie Meerhuizen	19	1	14	36	17	3	15	4	109
Sint Lidwina	30	7	9	40	52	49	209	2	398
Tijl Uilenspiegel	27	5	161	148	58	12	17	21	449
De Springplank	3	2	40	94	25	11	4	9	188
De Vlaamse Reus	46	3	30	81	38	34	208	3	443
Louise de Coligny	28	1	32	49	34	10	21	1	176
<i>onderbouw te zwart</i>									
Achtsprong	115	21	7	9	134	38	19	20	363
As-Soeffah	103	1	23	30	186	13	6	4	366
Bijlmerdrie	47	30	0	0	72	4	4	11	168

4.3 Ontwikkeling bijna te witte en bijna te zwarte scholen

4.3.1 Scholen die bijna te wit of te zwart zijn

In deze paragraaf wordt gekeken naar de scholen die net niet te wit of te zwart zijn (15-19% te veel of te weinig allochtone leerlingen). Dit zijn immers de scholen, waarvan de kans het grootste is dat ze het komende schooljaar daadwerkelijk te wit of te zwart worden.

Er blijken 12 scholen te zijn die bijna te zwart zijn (6%) en 8 scholen die bijna te wit zijn (3,9%; tabel 4.4). In tabel 4.5 staan de scholen bij naam genoemd.

Tabel 4.4 Het aantal bijna te witte en bijna te zwarte scholen in schooljaar 2006-2007

	bijna te zwart	bijna te wit
2006-2007	12	8
203 scholen	5,9%	3,9%

4.3.2 Onderbouw en bovenbouw van scholen die bijna te wit of te zwart zijn

Van de scholen die bijna te wit of bijna te zwart zijn, is gekeken naar de etnische samenstelling van de boven en onderbouw. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de etnische samenstelling van de gehele school wel 'bijna te zwart' is, maar dat de instroom van leerlingen veelal wit is. Het is in dat geval niet waarschijnlijk dat de school zich van 'bijna te zwart' naar 'te zwart' gaat ontwikkelen.

Tabel 4.5 De bijna te witte en bijna te zwarte scholen in schooljaar 2006-2007

bijna te zwart	bijna te wit
Sint Aloysiuschool	Willibrordschool
De Waterkant	de Wiltzangh
El Faroeq	Oranje Nassau
Joop Westerweel	3e Dalton Alberdingk Thijm
At Taqwa	Buitenveldertse Montessorischool ¹⁵
Prof. Dr. H. Kraemer	Pieter Jelles Troelstra
De Vlaamse Reus	10e Montessorischool De Meidoorn
De Ster	Sint Jozefschool
Knotwilg	
Louise de Coligny	
De Kraal	
De Kraanvogel	
De Springplank	

Van de scholen die nu bijna te zwart zijn, hebben er drie nu al een te zwarte onderbouw: De Springplank (totaal 19,9% te zwart, onderbouw 20,4% te zwart), Louis de Coligny (totaal 18,2% te zwart, onderbouw 20,1% te zwart) en de Vlaamse Reus (totaal 18,8% te zwart, onderbouw 24,4% te zwart). Deze scholen kwamen in tabel 4.2 ook al naar voren. Bij de basisscholen de Springplank en Louis de Coligny gaat het slechts om kleine verschillen waardoor de gehele school niet te zwart is, maar de onderbouw wel. Bij de Vlaamse Reus zijn de verschillen groter. De leerlingen van de onderbouw zijn in vergelijking tot de leerlingen van de gehele school 6 procentpunten meer te zwart.

Van de bijna te witte scholen, hebben er drie nu al een te witte onderbouw: Pieter Jelles Troelstra (-20,22), 10e Montessorischool De Meidoorn (-20,18) en de Sint Jozefschool (-21,44). Ook deze scholen waren al eerder naar voren gekomen (zie tabel 4.1).

¹⁵ Deze school heeft voor 13% van de kinderen geen etniciteit doorgegeven.

Drie scholen zullen er in de loop der tijd dus te zwart worden en drie te wit indien de reeds gaande ontwikkeling niet veranderd.

4.4 Buurten met én te witte én te zwarte scholen

Ten slotte is er in dit hoofdstuk nagegaan of er in bepaalde buurten één school is met teveel zwarte en één school met te veel witte kinderen is. Theoretisch gezien zou in die buurten namelijk het segregatieproblemen relatief makkelijk op te lossen zijn. Deze scholen zouden elkaar dan namelijk de helft van de leerlingpopulatie kunnen 'geven'.

In zes buurten zijn er én te witte scholen én te zwarte scholen. In de buurten D18, De Kinkerbuurt in Oud-West (de Vlinderboom en de 2e Montessorischool het Winterkoninkje), G35 IJburg West in Zeeburg (Olympus en Montessorischool Steigereiland), N70, Banne Buikslot in Amsterdam Noord (Driemaster en Dorus Rijkers) en R85, Slotervaart (Huizinga en Pro Rege) bevinden zich één te witte en één te zwarte school.

In deel twee van het onderzoek zal hier nader op ingegaan worden.

5 Achtergrond van segregatie

In dit hoofdstuk wordt dieper op de segregatie in het basisonderwijs ingegaan. Er wordt nagegaan hoeveel kinderen gesegregeerd onderwijs volgen en de geografie van de segregatie wordt in kaart gebracht. Daaruit voortkomend wordt gekeken of ouders voor een witte(re) scholen kiezen, één van de oorzaken van segregatie in het basisonderwijs. Dit mechanisme is reeds in een eerdere rapportage uitvoerig aan bod gekomen (Broekhuizen, Jansen, Slot 2007). Deze bevindingen worden hier samengevat en er zijn nog enkele extra verdiepende analyses uitgevoerd.

5.1 Aantal kinderen op te witte en te zwarte scholen

In het voorafgaande is alleen ingegaan op het aantal (te) witte en (te) zwarte scholen. Het is echter ook zinvol om te kijken naar het aantal kinderen dat op een (te) witte of op een (te) zwarte school zitten. Zo kan bijvoorbeeld in een bepaalde periode wel het aantal scholen dat te zwart of te wit is dalen, terwijl het aantal kinderen dat op een te zwarte of te witte school zit stijgt.

Van de 203 scholen zijn er 30 te zwart en 17 te wit (respectievelijk 15 en 8%). Van de 59.657 kinderen gaan er 6.680 naar een te zwarte school (11%) en 5.279 naar een te witte school (9%; tabel 5.1). Het percentage kinderen dat naar een te zwarte school gaat, is dus lager dan het percentage te zwarte scholen (11 tegen 15%) en het percentage kinderen dat naar een te witte school gaat ligt juist hoger dan het percentage te witte scholen (9 tegen 8%). Dit komt doordat er op te zwarte scholen gemiddeld minder leerlingen zitten dan op de te witte scholen (222 tegen 311 leerlingen).

Tabel 5.1 Aantal kinderen op te witte en te zwarte scholen. N=203.

	afspiegeling	te zwart	te wit	totaal
aantal scholen	156	30	17	203
%	76,8	14,7	8,3	100,0
aantal kinderen	47.690	6.688	5.279	59.657
%	79,9	11,2	8,8	100,0
gemiddeld aantal kinderen per school	305,7	222,7	310,5	293,9

5.2 Ontwikkeling in het aantal kinderen dat op te witte en te zwarte scholen zit

Er is ook gekeken wat de ontwikkeling is in het aantal kinderen dat op te witte en te zwarte scholen zit.

Segregatie in het basisonderwijs in Amsterdam

In de onderbouw van de Amsterdamse basisscholen bevindt zich 34.529 van alle leerlingen, in de bovenbouw 25.128. Dat de aantallen leerlingen in de bovenbouw in totaal lager liggen dan in de onderbouw komt door de bevolkingssamenstelling van Amsterdam. In de leeftijd van 4-7 jaar (ongeveer onderbouwleeftijd) wonen er in Amsterdam 32.038 kinderen, in de leeftijd 8-11 jaar (ongeveer bovenbouwleeftijd) 27.369.

In de onderbouw volgen 5538 leerlingen onderwijs op een te witte of te zwarte school (9% te zwart en 7% te wit). In de bovenbouw betreft dit 4638 leerlingen (10% te zwart en 8% te wit). Het aantal kinderen dat in de onderbouw gesegregeerd onderwijs volgt, ligt hoger dan het aantal kinderen dat in de bovenbouw gesegregeerd onderwijs volgt. Dit komt doordat het totale aantal kinderen in de onderbouw sowieso al hoger ligt dan in de bovenbouw. Het aandeel kinderen dat op een te witte of een te zwarte school onderwijs volgt is echter hoger bij de bovenbouw dan bij de onderbouw (10 tegen 9% en 8 tegen 7%). Als deze ontwikkeling voortzet, dan neemt het aantal kinderen dat op een te zwarte of te witte school zit dus gedurende de tijd af. Dit is een opmerkelijke bevinding aangezien het aantal te witte en te zwarte scholen juist lijkt toe te nemen.

Dit verschil is te verklaren doordat verhoudingsgewijs tot het gemiddelde aantal leerlingen dat per school in de onderbouw zit (170 leerlingen) de onderbouwen die een afspiegeling zijn gemiddeld meer en onderbouwen die te zwart en te wit zijn minder leerlingen hebben (resp. 110% en 58 en 82%) dan in de bovenbouw (gemiddeld 125 leerlingen, resp. 103%, 75%, 108%). Oftewel: op de te witte/te zwarte bovenbouwen bevindt zich een groter aandeel van de leerlingen van de gehele bovenbouw, dan op de te witte/te zwarte onderbouwen (ten opzichte van de gehele onderbouw).

Tabel 5.2 Aantal kinderen op te witte en te zwarte scholen. N=203.

	afspiegeling	te zwart	te wit	totaal
ONDERBOUW				
aantal scholen	154	32	17	203
%	75,9	15,8	8,4	100
aantal kinderen	28.911	3155	2383	34.529
%	84,0	9,1	6,9	100
aantal kinderen per school	187,7	98,6	140,2	170,1
% vergelijking met totaal	110,0	58,0	82,0	100
BOVENBOUW				
aantal scholen	160	28	15	203
%	78,8	13,8	7,4	100
aantal kinderen	20.490	2620	2018	25.128
%	81,5	10,4	8,0	100
aantal kinderen per school	128,1	93,6	134,5	124,7
% vergelijking met totaal	102,7	75,0	107,9	100

Er kan uit deze paragraaf geconcludeerd worden dat er wel meer te zwarte en te witte scholen komen indien de huidige ontwikkeling voortzet. Het aantal kinderen dat op een te witte of een te zwarte school onderwijs volgt, neemt echter wel af.

5.3 Aantal kinderen op witte en zwarte scholen

Van de 203 scholen zijn er 96 zwart en 31 wit (47 en 15% van alle scholen). Van alle scholieren gaan er 26.015 naar een zwarte school en 10.654 naar een witte school (44 en 18%; tabel 5.3). Het percentage kinderen dat naar een zwarte school gaat, is lager dan het percentage zwarte scholen (44 tegen 47%). Het percentage kinderen dat naar een witte school gaat, is hoger dan het percentage witte scholen (18 tegen 15%). Dit komt doordat er gemiddeld minder kinderen op zwarte en meer kinderen op witte scholen onderwijs volgen (271 tegen 344 kinderen).

Tabel 5.3 Aantal kinderen op witte en zwarte scholen.

	niet wit/zwart	zwart	wit	totaal
aantal scholen	76	96	31	203
%	37,4	47,3	15,3	100
aantal kinderen	22.988	26.015	10.654	59.657
%	38,5	43,6	17,9	100,0
gemiddeld aantal kinderen				
per school	293,9	271,0	343,7	293,9

5.4 Scholen die lijken te groeien of krimpen

Tabel 5.4 Scholen die lijken te groeien.

	aantal leerling onderbouw	aantal leerling bovenbouw	onderbouw verhouding bovenbouw	10% of meer minder dan gemiddeld (57,9)	status te wit/te zwart	status wit/zwart
Montessorischool						
Steigereiland	135	152	88,8%	+ 30,9%	te wit	---
Piet Hein	266	319	83,4%	+ 25,5%	---	---
De Odyssee	280	349	80,2%	+ 22,4%	---	---
Willibrordschool	282	381	74,0%	+ 16,1%	---	---
10 ^e Montessorischool						
De Meidoorn	221	308	71,8%	+ 13,9%	---	---
C.F. Capelleschool	180	258	69,8%	+ 11,9%	---	---
De Rivieren	131	189	69,3%	+ 11,4%	---	---
At Taqwa	173	252	68,7%	+ 10,8%	---	zwart
De Community School	93	136	68,4%	+ 10,5%	---	---
De Kleine Reus, dependance	220	322	68,3%	+ 10,4%	---	---
Veerkracht	79	116	68,1%	+ 10,2%	te wit	---
Daltonschool						
Neptunus	113	166	68,1%	+ 10,2%	---	---
Gemiddeld	170	294	57,9%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Wanneer het aantal kinderen op de onderbouw van een school vergeleken wordt met het totale aantal kinderen van de school, dan blijkt dit aantal gemiddeld 58% van het totale aantal uit te maken. Een basisschool in Amsterdam bestaat dus gemiddeld voor 58% uit kinderen die in de onderbouw zitten en voor 52% uit kinderen die in de bovenbouw zitten.

5.4.1 Scholen die lijken te groeien

Bij sommige scholen is het aandeel kinderen dat in de onderbouw zit echter veel groter dan het aandeel dat in de bovenbouw zit. In tabel 5.4 worden de scholen weergegeven waarvan de onderbouw 10% of meer groter is dan de gemiddelde onderbouw (58%). Van deze scholen wordt gezegd, dat 'ze lijken te groeien'. Van deze scholen is gekeken of ze te wit of te zwart (in vergelijking tot de samenstelling van de buurt) of wit of zwart (absoluut) zijn.

De school die het meest lijkt te groeien, is Montessorischool Steigereiland. De onderbouw betreft hier 89% van de gehele schoolpopulatie. Deze Montessorischool is een te witte school. Nog 1 van de 12 scholen die in tabel 5.4 vermeld staat is te wit, namelijk basisschool Veerkracht. Ook is er 1 school zwart, namelijk de At Taqwa-school. Van alle 203 scholen zijn er 17 te wit (8%). Van de 12 scholen die lijken te groeien zijn er 2 te wit (17%). Scholen die meer groeien zijn dus iets vaker te wit. Het betreft echter een dusdanig klein aantal, dat hier geen verdere conclusies aan verbonden kunnen worden.

Tabel 5.5 Scholen die lijken te krimpen

	aantal leerling onderbouw	aantal leerling bovenbouw	onderbouw verhouding bovenbouw	10% of meer minder dan gemiddeld (57,9)	status te wit/te zwart	status wit/zwart
De Rietlanden	77	161	47,8%	-10,1%	te zwart	zwart
Ru Paré	190	399	47,6%	-10,3%	---	zwart
De Klimop	175	368	47,6%	-10,3%	---	zwart
De Globe	126	271	46,5%	-11,4%	---	zwart
Het Mozaiek	58	125	46,4%	-11,5%	te zwart	zwart
Watergraafsmeerse Schoolvereniging	130	284	45,8%	-12,1%	---	wit
Het Vogelnest	65	153	42,5%	-15,4%	---	zwart
Sint Catharina, locatie Meerhuizen	46	109	42,2%	-15,7%	te zwart	zwart
Cheider (bo)	41	102	40,2%	-17,7%	---	---
Bijlmerhorst	69	178	38,8%	-19,1%	---	zwart
gemiddeld	170	294	57,9%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

5.4.2 Scholen die lijken te krimpen

In tabel 5.5 staan de scholen weergegeven die lijken te krimpen (het aandeel leerlingen in de onderbouw ligt 10% of meer onder het gemiddelde). Van de 10 'krimpscholen' zijn er 8 zwart en 3 te zwart (80 en 30%). Van alle 203 scholen zijn er 96 zwart en 29 te zwart (47 en 14%). De scholen die relatief minder groeien zijn dus vaker zwart of te zwart dan de

andere scholen. Vooral de onderbouw van De Rietlanden, Het Mozaiek, Het Vogelnest, Sint Catharina locatie Meerhuizen, Cheider (bo) en de Bijlmerhorst is erg klein (80 of minder leerlingen).

5.5 Geografie van de segregatie

In deze paragraaf wordt gekeken in welke stadsdelen de meeste (te) zwarte en (te) witte scholen staan. Ook wordt gekeken naar het verband tussen het aandeel allochtone kinderen in een buurt, het aantal zwarte scholen en het aantal te zwarte scholen.

Te witte en te zwarte scholen

In de stadsdelen Oud-West, Bos en Lommer, De Baarsjes, Oost-Watergraafsmeer, Oud-Zuid en Zuideramstel zijn er vaker dan in de andere stadsdelen te zwarte scholen (het percentage allochtone scholieren ligt tenminste 20% hoger dan het percentage scholieren in de buurt). Dit zijn, behalve Zuideramstel, de stadsdelen die direct aan stadsdeel Centrum liggen. Dit zijn overigens dezelfde stadsdelen waar een stijging van het aandeel autochtone scholieren plaatsvindt (zie ontwikkeling tot nu tabel 1.2 en prognose ontwikkeling tabel 1.3).

Tabel 5.6 Aantal scholen (te) zwart en (te) wit, per stadsdeel

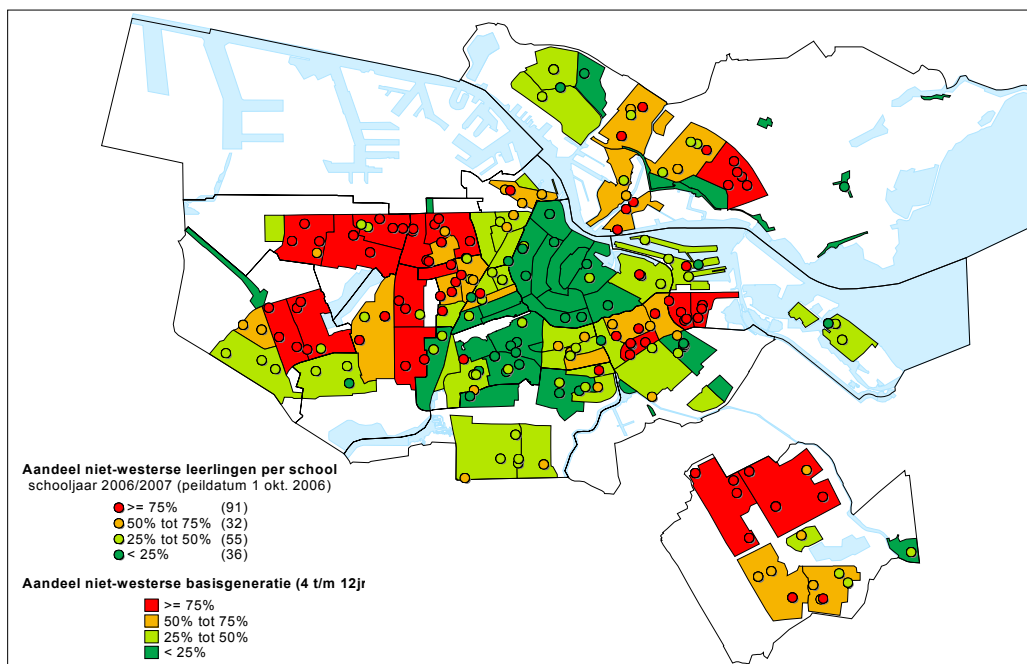
	% te zwart	% te wit	% zwart	% wit	% allochtonen
Centrum	8	0	8	54	22
Westerpark	13	13	13	13	54
Oud-West	50	33	17	0	36
Zeeburg	13	6	50	6	56
Bos en Lommer	20	0	90	0	82
De Baarsjes	30	10	70	0	63
Amsterdam-Noord	4	19	52	11	62
Geuzenveld-Slotermeer	0	10	80	0	84
Osdorp	0	8	54	0	73
Slotervaart	17	17	58	0	66
Zuidoost	4	7	81	4	77
Oost-Watergraafsmeer	29	0	43	21	46
Oud-Zuid	27	9	14	45	24
Zuideramstel	20	0	13	33	26
totaal	14	8	47	15	55

De stadsdelen die zich aan de rand van de stad bevinden en stadsdeel Centrum hebben veel minder te zwarte scholen, in Geuzenveld-Slotermeer en Osdorp is zelfs geen enkele te zwarte school. Het percentage zwarte scholen is in deze stadsdelen hoog, maar het aantal allochtone kinderen ook. In Geuzenveld-Slotermeer en Osdorp vindt overigens een stijging van het aandeel allochtone kinderen plaats (zie tabel 1.2 en 1.3).

Segregatie in het basisonderwijs in Amsterdam

Te witte scholen zijn er vooral in Oud-West, Amsterdam-Noord en en Slotervaart (33, 19 en 17% tegen 9% gemiddeld). In Zeeburg, Bos en Lommer, Oost-Watergraafsmeer en Zuideramstel is geen enkele school te wit.

Figuur 5.1 Aandeel allochtone leerlingen per school en in de buurt

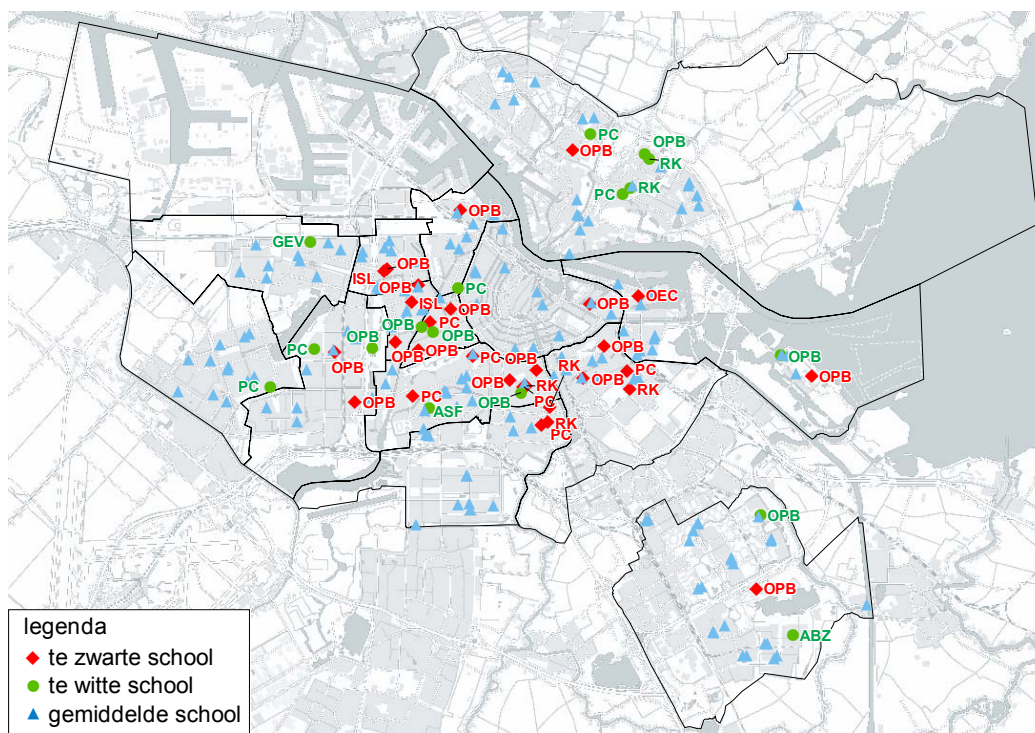
In figuur 5.1 staat de kleur van de buurt en de kleur van de school weergegeven. Indien er sprake is van een kleurverschil tussen het bolletje (de school) en de buurt (het vlak) dan wijkt de etnische samenstelling van de school af, van die in de buurt. Ook in deze kaart valt op dat in stadsdeel Centrum en de stadsdelen aan de rand van Amsterdam de scholen vaak eenzelfde etnische samenstelling hebben als de buurt. Bij de scholen in de stadsdelen rondom het Centrum zijn er juist vaak verschillen in kleur.

In figuur 5.2 staan alle scholen weergegeven en is aangegeven welke denominatie deze scholen hebben en of ze te zwart, te wit of een afspiegeling zijn van de etnische samenstelling van de buurt.

Witte en zwarte scholen

In de stadsdelen Bos en Lommer, De Baarsjes, Geuzenveld-Slotermeer en Zuidoost is het merendeel van de scholen zwart (90, 70, 80 en 81%). In de stadsdelen Centrum, Westerpark, Oud-West, Oud-Zuid en Zuideramstel zijn er juist heel weinig zwarte scholen (8, 13, 17, 13 en 13%). In de stadsdelen Centrum en Oud-Zuid zijn veel vaker witte scholen dan in de andere stadsdelen (54 en 45% tegen 15% gemiddeld). In enkele stadsdelen is er zelfs geen enkele witte school: Oud-West, De Baarsjes, Geuzenveld-Slotermeer en Osdorp.

Figuur 5.2 Aantal te zwarte, te witte en afspiegelingsscholen.

Samenhang etnische samenstelling buurt en (te) witte en (te) zwarte scholen

Er is vervolgens gekeken of er een samenhang is tussen het percentage allochtone kinderen in de buurt en het aantal (te) witte of (te) zwarte scholen. Hieruit blijkt, zoals verwacht, dat er in een buurt met meer allochtone kinderen minder witte scholen en meer zwarte scholen zijn (Pearson correlatie .69 en -.56). Ook komt naar voren dat in een buurt met meer allochtone kinderen de school vaker te wit is en minder vaak te zwart (Pearson correlatie .16 en -.18). Het is dus niet het geval dat er in zwarte buurten meer zwarte scholen zijn èn meer te zwarte scholen. In de zwarte buurten bevinden zich wel meer zwarte scholen, maar juist meer te witte scholen.

Tabel 5.7 Aantal scholen redelijk en sterk te zwart, voor de stadsdelen met het grootste aandeel te zwarte scholen.

	% te zwart	aantal scholen	% redelijk te zwart	aantal scholen	% sterk te zwart	aantal scholen
Westerpark	13	1	100	1	0	0
Oud-West	33	3	67	2	33	1
Zeeburg	12	2	50	1	50	1
Bos en Lommer	22	2	100	2	0	0
De Baarsjes	30	3	33	1	67	2
Oost-Watergraafsmeer	24	4	75	3	25	1
Oud-Zuid	25	6	67	4	33	2
Zuideramstel	27	3	33	1	67	2

Redelijk of sterk te zwarte scholen

Voor de stadsdelen waarvan gebleken is dat ze de meeste te zwarte scholen hebben (zie tabel 5.5 zwartgedrukt), is in deze paragraaf nog nader bekeken of er nog een verschil is in het aandeel redelijk te zwarte scholen (20-30% teveel allochtone leerlingen) en het aandeel sterk te zwarte scholen (31% of meer teveel allochtone leerlingen). De resultaten worden getoond in tabel 5.7. De stadsdelen Westerpark en Bos en Lommer hebben alleen redelijk te zwarte scholen. In de stadsdelen De Baarsjes, Oud-Zuid en Zuideramstel zijn twee sterk te zwarte scholen, in Oost-Watergraafsmeer, Oud-West en Zeeburg één sterk te zwarte school.

5.6 Voedingsgebieden

5.6.1 Voedingsgebied van de scholen in het primair onderwijs

In deze paragraaf wordt gekeken wat het voedingsgebied van elke school is. Waar komen de kinderen vandaan die op een school in een bepaalde buurt onderwijs volgen?

Gemiddeld bestaat de leerling-populatie van de basisscholen in Amsterdam voor 57% uit kinderen die uit de buurt komen waar de school in staat en voor 43% uit kinderen die van buiten de buurt komen. In de stadsdelen Oud-West, Oud-Zuid en Zuideramstel hebben de scholen meer kinderen van buiten de buurt dan in andere stadsdelen (75, 68 en 69% tegen 43% gemiddeld). In de stadsdelen Zeeburg en Amsterdam-Noord gaan er op de scholen juist minder leerlingen van buiten de buurt naar school (22 en 30%).

Tabel 5.8 Waar komen de kinderen vandaan die naar een school gaan, per stadsdeel

	aantal kinderen dat van buiten de buurt komt	% kinderen dat van buiten de buurt komt	% allochtone scholieren
Centrum	2105	49	21
Westerpark	738	40	51
Oud-West	1198	75	39
Zeeburg	1054	22	54
Bos en Lommer	1288	48	92
De Baarsjes	1422	58	76
Amsterdam-Noord	2570	30	58
Geuzenveld-Slotermeer	1345	35	82
Osdorp	1602	37	67
Slotervaart	1596	35	60
Zuidoost	2810	35	80
Oost-Watergraafsmeer	1777	42	48
Oud-Zuid	3921	68	26
Zuideramstel	2337	69	31
Totaal	25763	43	57

Er is gekeken of de etnische samenstelling van een stadsdeel van invloed is op het aantal scholieren dat op een school van buiten de buurt komt. Uit de analyse blijkt dat op

scholen met meer allochtone leerlingen, de leerlingen significant minder vaak uit een andere buurt komen, dan op scholen met minder allochtone leerlingen (Pearson correlatie $-.47$). Wittere scholen trekken dus vaker kinderen van buiten de buurt aan dan zwartere scholen.

5.6.2 Voedingsgebied van de kinderen in het primair onderwijs

In de vorige paragraaf is gekeken naar het voedingsgebied van de scholen. De volgende vraag is daarbij beantwoord: Waar komen de kinderen vandaan die op een school in een bepaalde buurt onderwijs volgen? In deze paragraaf wordt er omgekeerd geanalyseerd: Wat is het voedingsgebied van de kinderen?

Van de scholieren in het Amsterdamse basisonderwijs gaat 57% in de eigen buurt naar school en 43% buiten de eigen buurt. Allochtone leerlingen gaan vaker in de eigen buurt naar school dan autochtone leerlingen (62 tegen 52%; tabel 5.6). Antilliaanse en Surinaamse scholieren gaan minder vaak in de eigen buurt naar school dan Turkse en Marokkaanse scholieren (59 en 60% tegen 65 en 65%). Oudere scholieren lijken iets vaker in een andere buurt naar school te gaan dan jongere kinderen, maar de verschillen zijn klein (42% 4-6 jarigen tot 45% 10 jaar en ouder tabel 5.6).

Tabel 5.9 Percentage kinderen dat binnen of buiten de eigen buurt naar school gaat.

	% binnen de eigen buurt	% buiten de eigen buurt
autochtone kinderen	52	48
allochtone kinderen	62	38
Surinaamse kinderen	60	40
Antilliaanse kinderen	59	41
Marokkaanse kinderen	65	35
Turkse kinderen	65	35
4-6 jarigen	58	42
7-9 jarigen	57	43
10 jaar en ouder	55	45

5.7 Kiezen voor een witte(re) school

Zoals eerder gesteld, kunnen er twee oorzaken van segregatie in het basisonderwijs aangeduid worden. Ten eerste de woonsegregatie, ten tweede dat ouders voor een witte(re) school kiezen.

Het is mogelijk dat leerlingen naar een witte school gaan omdat deze school het dichtste bij is of omdat de school een bepaalde denominatie kent. Er wordt bij de komende analyses gesproken over het 'kiezen voor een witte(re) school' indien scholieren buiten hun buurtcombinatie, stadsdeel of zelfs buiten de stad onderwijs volgen, omdat ze op een witte(re) school les willen hebben. Niet alleen autochtone ouders kiezen soms voor een

witte(re) school. Ook ouders van allochtone leerlingen hebben soms liever dat hun kind naar een witte(re) school gaat.¹⁶

In deze paragraaf wordt eerst gekeken naar kinderen die buiten de woonbuurt naar school gaan, vervolgens naar kinderen die buiten de gemeente naar school gaan. Ten slotte wordt er een analyse gedaan, waarbij er ook aandacht aan het aanbod van scholen in de buurt besteed wordt. Er wordt gekeken of ouders voor een wittere school kiezen, dan de witste van de drie dichtstbijzijnde scholen.

5.7.1 Is er indicatie van ‘het kiezen voor een witte(re) school’ buiten de buurt?

Op twee manieren zal er in deze paragraaf gekeken worden of er sprake is dat ouders voor een witte(re) school buiten de eigen buurt kiezen:

- Gaan kinderen uit zwarte buurten vaker in een andere buurt naar school dan kinderen uit witte buurten?
- Gaan kinderen uit zwarte buurten die in hun eigen buurt naar school gaan vaker naar een zwarte school dan kinderen uit zwarte buurten die in een andere buurt naar school gaan?

Etnische samenstelling buurt en buiten de buurt naar school gaan

Er is gekeken of de etnische samenstelling van de buurten waarin de scholieren wonen, van invloed is op het wel of niet buiten de eigen buurt naar school gaan. Uit de gegevens blijkt dat scholieren die in een (overwegend) zwarte buurt (50-100% zwart) wonen, minder vaak buiten de eigen buurt naar school gaan dan scholieren die in een (overwegend) witte buurt (0-50% zwart) wonen (41% tegen 47%; tabel 5.7). Dit komt waarschijnlijk doordat allochtone scholieren minder vaak buiten de eigen buurt naar school gaan.

Wanneer alleen naar de autochtone scholieren wordt gekeken, blijkt dat scholieren die in (overwegend) zwarte buurten wonen, juist vaker buiten hun buurt naar school gaan dan scholieren die in (overwegend) witte buurten wonen (55% tegen 47%; tabel 5.10). Dit is een indicatie dat autochtone scholieren buiten de buurt naar een witte school gaan en is dus een indicatie voor ‘kiezen voor een witte(re) school’.

Het omgekeerde is het geval bij de allochtone leerlingen. Allochtone scholieren die in een (overwegend) witte buurt wonen, gaan vaker buiten de buurt naar school dan allochtone leerlingen uit een (overwegend) zwarte buurt (45 tegen 37%). Er is dus geen indicatie dat er onder allochtone leerlingen sprake is dat ze voor een witte(re) school kiezen.

---

¹⁶ Hierbij moet wel opgemerkt worden dat deze keuze niet daadwerkelijk is vastgesteld. De ouders is niet gevraagd waarom ze voor een bepaalde school gekozen hebben.

Tabel 5.10 Percentage kinderen uit verschillende buurten dat buiten de buurt naar school gaat.

	% binnen de eigen buurt	% buiten de eigen buurt
alle scholieren		
(overwegend) witte buurt (0-50% allochtoon)	53	47
(overwegend) zwarte buurt (50-100% allochtoon)	59	41
autochtone scholieren		
(overwegend) witte buurt (0-50% allochtoon)	53	47
(overwegend) zwarte buurt (50-100% allochtoon)	45	55
allochtone scholieren		
(overwegend) witte buurt (0-50% allochtoon)	55	45
(overwegend) zwarte buurt (50-100% allochtoon)	63	37

Etnische samenstelling buurt en buiten de buurt naar een witte school gaan

De vraag die vervolgens opkomt, is of scholieren die in zwarte buurten wonen en die buiten hun buurt naar school gaan, daar vooral naar witte of zwarte scholen gaan. Indien de kinderen die in de zwarte buurten wonen en buiten hun buurt naar school gaan, daar op een witte school zitten, dan kan er daadwerkelijk gesproken worden van 'een keuze voor een witte(re) school'.

Van alle scholieren die in een (overwegend) zwarte buurtcombinatie wonen en die in hun eigen buurt naar school gaan, gaat 9% naar een (overwegend) witte school. Van de scholieren die in een (overwegend) zwarte buurt wonen en die buiten de buurtcombinatie naar school gaan, gaat 31% naar een zwarte school. Scholieren die buiten de eigen buurt naar school gaan, gaan daar dus vaker naar een witte school. Er wordt dus gekozen voor een witte(re) school (tabel 5.11)

Tabel 5.11 Percentage kinderen uit zwarte buurten, dat in de eigen of een andere buurt naar een witte of zwarte school gaat.

(overwegend) zwarte buurt	% binnen de eigen buurt	% buiten de eigen buurt
alle scholieren		
naar een (overwegend) witte school (0-50% allochtoon)	9	31
naar een (overwegend) zwarte school (50-100% allochtoon)	91	69
autochtone scholieren		
naar een (overwegend) witte school (0-50% allochtoon)	26	62
naar een (overwegend) zwarte school (50-100% allochtoon)	74	38
allochtone scholieren		
naar een (overwegend) witte school (0-50% allochtoon)	5	17
naar een (overwegend) zwarte school (50-100% allochtoon)	95	83

Wanneer naar autochtone en allochtone scholieren apart wordt gekeken komt hetzelfde beeld naar voren. Autochtone jongeren die buiten hun eigen (zwarte) buurt naar school

gaan, gaan daar vaker naar een witte school, dan autochtone jongeren die in hun eigen zwarte buurt naar school gaan (62 tegen 26%). En ook allochtone scholieren die buiten hun eigen buurt naar school gaan, gaan vaker naar een witte school (17 tegen 5%). Bij autochtone, alsmede bij allochtone kinderen is er dus sprake van een keuze voor een witte(re) school. Deze keuze wordt bij de verschillende etnische groepen ongeveer even vaak gemaakt en ook tussen jongere en oudere kinderen zijn weinig verschillen.

5.7.2 Is er indicatie van 'het kiezen voor een witte(re) school' buiten de gemeente?

De vraag die opkomt, is of basisschoolleerlingen ook wel eens buiten de gemeente naar school gaan om op een witte(re) school les te hebben. Oftewel: zijn er scholieren die in (overwegend) zwarte buurten wonen die buiten de gemeente Amsterdam naar een witte(re) school gaan? We hebben helaas geen gegevens over de etnische samenstelling van de scholen buiten Amsterdam tot onze beschikking. We kunnen op basis van deze gegevens dan ook niet met zekerheid stellen of er al dan niet buiten de gemeente voor een witte(re) school wordt gekozen. Wel kunnen we er een indicatie voor vinden, bijvoorbeeld als kinderen die in zwarte buurten wonen veel vaker buiten de gemeente naar school gaan dan kinderen uit witte buurten. Een buurt¹⁷ wordt in deze analyse als (overwegend) zwart gezien indien 50-100% allochtoon is en als (overwegend) wit als 0-50% allochtoon is.

Van alle scholieren blijken scholieren die in (overwegend) witte buurten wonen, vaker buiten de gemeente Amsterdam naar school te gaan, dan scholieren die in zwarte buurten wonen (4,2% tegen 2,7%; tabel 5.12). Uit deze cijfers gegevens kan geen indicatie voor het kiezen voor een witte(re) school afgeleid worden.

Dit kan ook niet opgemerkt worden wanneer gekeken wordt naar verschillende groepen: allochtone en autochtone scholieren, scholieren van een verschillende leeftijd.

Tabel 5.13 Percentage kinderen uit verschillende buurten dat buiten de gemeente naar school gaat.

	% binnen de gemeente	% buiten de gemeente
alle scholieren		
(overwegend) witte buurt (0-50% allochtoon)	95,8	4,2
(overwegend) zwarte buurt (50-100% allochtoon)	97,3	2,7
autochtone scholieren		
(overwegend) witte buurt (0-50% allochtoon)	95,3	4,7
(overwegend) zwarte buurt (50-100% allochtoon)	94,9	5,1
allochtone scholieren		
(overwegend) witte buurt (0-50% allochtoon)	97,1	2,9
(overwegend) zwarte buurt (50-100% allochtoon)	97,9	2,1

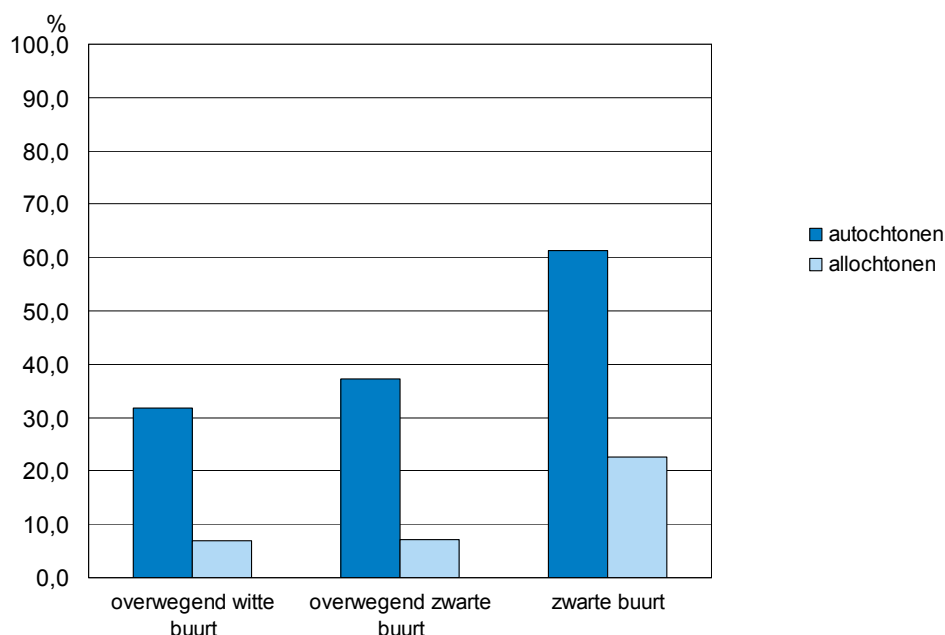
¹⁷ Een stadsdeel bestaat uit een aantal van deze buurten.

5.7.3 Kiezen ouders voor een verder gelegen wittere school?

In deze paragraaf wordt ten slotte gekeken hoeveel ouders er voor een school kiezen die verder weg ligt dan drie andere scholen en die witter is dan deze drie andere scholen. Deze wijze van het vaststellen van het kiezen voor een wittere school, houdt in tegenstelling tot de eerdere twee methoden, wel rekening met het aanbod van witte scholen in de buurt. In de paragrafen hiervoor werd van een kind dat buiten de buurt naar school gaat, soms ten onrechte gezegd dat hij/zij 'voor een wittere school kiest'. Als het aanbod van scholen afwezig of minimaal is in de woonbuurt van een kind, dan moet het kind wel eens buiten de buurt naar school en is er dus geen sprake van kiezen. In de huidige paragraaf wordt het schoolaanbod dus wel in beschouwing genomen.

Er wordt aangenomen dat een kind voor een wittere school kiest, als hij/zij niet op de drie dichtstbijzijnde basisscholen onderwijs volgt, maar op een school die verder ligt en witter is dan de drie dichtstbijzijnde basisscholen. In figuur 5.14 staan percentages weergegeven van scholieren die een bepaalde buurt wonen (overwegend wit, overwegend zwart en zwart) en naar school gaan die verder weg ligt en witter is dan de drie dichtstbijzijnde scholen. Bij het interpreteren van deze gegevens, wordt er rekening mee gehouden, dat sommige scholieren helemaal niet (buiten hun buurt) hoeven te reizen om op een witte school les te hebben. De kinderen uit witte buurten worden daarom buiten beschouwing gelaten.

Figuur 5.14 Percentage scholieren dat naar een school gaat die verder weg ligt en witter is dan de drie dichtstbijzijnde scholen.

Van alle scholieren die vermoedelijk weinig witte scholen in de buurt hebben, kiest 22% voor een wittere school dan de drie dichtstbijzijnde scholen. Van de allochtone scholieren kiest 14% voor een witte(re) school, van de autochtone scholieren 40% (figuur 5.14; tabel 5.15).

Het is ook interessant om naar de aantallen kinderen te kijken. In het basisonderwijs in Amsterdam zijn er 9078 kinderen die voor een wittere school kiezen. Hiervan zijn 5.147 autochtone kinderen (19% van alle autochtone leerlingen) en 3.848 allochtone kinderen (11% van alle allochtone leerlingen; tabel 5.15).

Tabel 5.15 Percentage scholieren in het basisonderwijs in Amsterdam dat kiest voor een wittere school.

	aantal dat kiest voor wittere school	% dat kiest voor wittere school
alle scholieren		
overwegend witte buurt (26-50% allochtoon)	3004	18,3
overwegend zwarte buurt (51-75% allochtoon)	1462	15,4
zwarte buurt (76-100% allochtoon)	4612	30,1
totaal	9078	22,0
autochtone scholieren		
overwegend witte buurt (26-50% allochtoon)	2378	31,7
overwegend zwarte buurt (51-75% allochtoon)	954	37,3
zwarte buurt (76-100% allochtoon)	1815	61,2
totaal	5147	39,5
allochtone scholieren		
overwegend witte buurt (26-50% allochtoon)	616	7,0
overwegend zwarte buurt (51-75% allochtoon)	498	7,2
zwarte buurt (76-100% allochtoon)	2734	22,6
totaal	3848	13,9

5.7.4 Montessori-onderwijs

Eerder is naar voren gekomen dat een groot aantal te witte scholen Montessorischolen betreffen, namelijk 6 van de 17. In deze paragraaf wordt daarom extra aandacht aan Montessorischolen besteed.

Allereerst is gekeken hoeveel leerlingen die voor een wittere school kiezen¹⁸ naar een Montessorischool gaan. Van de leerlingen die voor een wittere school kiezen gaat 23% naar een Montessorischool. Bij autochtone leerlingen ligt dit percentage iets hoger, namelijk op 28%, bij allochtone leerlingen iets lager, namelijk op 17%.

Vervolgens is nagegaan of de scholieren die op een Montessorischool onderwijs volgen vaker 'voor een wittere school kiezen' dan leerlingen die op een andere type school zitten. Van de leerlingen op het Montessori-onderwijs heeft 62% voor een wittere school gekozen, in het overige onderwijs 18%. Bij de autochtonen betreft dit 72 versus 34%, bij de allochtone leerlingen 48 versus 12%.

¹⁸ Voor een school kiezen die verder weg ligt dan drie andere scholen en die witter is dan deze drie andere scholen.

5.7.5 Conclusie

In deze paragraaf is nagegaan of er sprake is van ouders die voor een witte(re) school kiezen: gaan kinderen buiten de buurt, buiten de gemeente of verder van huis naar school om op een wittere school onderwijs te volgen?

Er is een indicatie gevonden dat autochtone en allochtone scholieren buiten hun (zwarte) woonbuurt naar school gaan om op een witte school onderwijs te volgen en er is een indicatie dat autochtone scholieren buiten de gemeente Amsterdam gaan om op een witte school onderwijs te volgen.

Autochtone scholieren en in iets minder mate ook allochtone scholieren blijken verder vaak naar een school te gaan die witter is en verder weg ligt dan de drie dichtstbijzijnde scholen. Van de autochtone scholieren betreft dit 40%, van de allochtone scholieren 14%. Dit komt neer op 5.147 autochtone en 3.848 allochtone kinderen.

Uit de analyses komt dus naar voren dat er in het Amsterdamse basisonderwijs sprake is van een keuze voor wittere scholen. Deze keuze komt vooral vaak voor op het Montessori-onderwijs.

6 Samenvatting, conclusie, vervolg

6.1 Samenvatting

Aanleiding onderzoek

Voor de sociale cohesie in de multiculturele stad Amsterdam, is het van belang dat men zoveel mogelijk contact heeft met mensen met een andere achtergrond (een andere etniciteit of een andere positie in de samenleving). Idealiter komen deze contacten al tot stand wanneer men jong is. De segregatie die vooral in de grote steden in Nederland in het basisonderwijs bestaat, vormt een belemmering hiervoor.

Uit eerdere onderzoeken blijkt dat er sprake is van woonsegregatie en sommige scholieren blijken liever op een witte(re) school les te hebben, waardoor ze uit hun eigen buurt weggaan. Hierdoor ontstaat op sommige scholen in het primaire onderwijs een oververtegenwoordiging van leerlingen met een sociaal economische achterstand of met een allochtone achtergrond, waardoor de mogelijkheid tot contact met kinderen met een andere achtergrond beperkt wordt.

Op basis van onderzoek van Roeleveld (2006) naar segregatie in het basisonderwijs (waarbij 42 te witte en 13 te zwarte scholen naar voren komen) heeft de gemeente Amsterdam in juni 2007 een convenant opgesteld om segregatie in het primair onderwijs tegen te gaan: 'Convenant Kleurrijke Scholen'.

De Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam (DMO) heeft aan de Dienst Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam (O+S) gevraagd om de segregatie in het basisonderwijs in kaart te brengen. Ook wil DMO graag meer inzicht in de voedingsgebieden rondom de basisscholen. Waar komen de leerlingen van de basisscholen vandaan?

Keuze vaststellen te witte en te zwarte scholen

In het rapport is allereerst uitgebreid ingegaan op de wijze waarop te witte en te zwarte scholen bepaald worden. Uit dit onderzoek blijkt dat de grens tussen te zwart en neutraal en te wit en neutraal het beste bij 20% gelegd kan worden. Als vergelijkingsgebied wordt voor buurtcombinatieniveau gekozen: de gebieden op buurtcombinatie zijn niet te groot en niet te klein, vormen een eenduidige eenheid en bieden mogelijkheid tot extra analyses met reeds bij O+S bestaande data. Ook liggen de kosten van de analyse relatief laag. In het huidige onderzoek zijn worden twee vergelijkbare groepen voor de analyses gebruikt. Eenmaal is het aandeel allochtone leerlingen op een school vergeleken met het aandeel allochtone leerlingen in de buurt rondom de school en eenmaal het aandeel kinderen met een achterstandspositie op een school met het aandeel kinderen met een achterstandspositie in de buurt.

Segregatie in het basisonderwijs

De segregatie in het basisonderwijs is door vier methoden in kaart gebracht:

- 1 Het aantal witte en zwarte scholen (minder 20% allochtoon, meer 70% allochtoon)
- 2 Het aantal te witte en te zwarte scholen (20% verschil met buurt)
- 3 Het aantal scholen met weinig of veel achterstandskinderen (minder 15% achterstand, meer 60% achterstand)
- 4 Het aantal scholen met te weinig of teveel achterstandskinderen (20% verschil buurt)

De analyses worden uitgevoerd op 203 scholen, SBO scholen en scholen met minder dan 100 leerlingen worden buiten beschouwing gelaten.

Methode 1: witte en zwarte scholen

Wanneer gekeken wordt of scholen zwart of wit zijn, waarbij niet vergeleken wordt met de etnische samenstelling van de buurt, zijn er van de 203 scholen 86 zwart (boven de 70% allochtone leerlingen) en 31 wit (minder dan 20% allochtone leerlingen). Dat betekent dat er 86 scholen die een zogenaamde 'neutrale' etnische samenstelling kennen (niet wit en niet zwart)

Methode 2: te witte en te zwarte scholen in vergelijking buurt

Wanneer de kinderen op een school vergeleken worden met de kinderen in de buurt, met een grens op 20% en een vergelijkingsgebied op buurtcombinatie dan zijn van 29 scholen te zwart (14%) en 17 te wit (8%). Dit betekent dat de etnische samenstelling van 152 van de 203 scholen wel een afspiegeling van de samenstelling in de buurt is.

In totaal volgen 6.688 leerlingen onderwijs op een te zwarte school en 5.279 op en te witte school (de te witte scholen hebben veel meer leerlingen dan de te zwarte: 311 tegen 223 leerlingen).

In de stadsdelen Oud-West, Bos en Lommer, De Baarsjes, Oost-Watergraafsmeer, Oud-Zuid en Zuideramstel zijn er vaker dan in de andere stadsdelen te zwarte scholen. Dit zijn, behalve Zuideramstel, de stadsdelen die direct aan stadsdeel Centrum liggen. Te witte scholen zijn er vooral in Oud-West, Amsterdam-Noord en Slotervaart.

Tabel 6.1 Samenvatting resultaten.

Methode 1 scholen wit/ zwart	Methode 2 scholen te wit/ te zwart	Methode 3 scholen teveel/ te weinig achterstand	Methode 4 scholen veel/ weinig achterstand	Extra methode scholieren te wit /te zwart
31 scholen wit (15%)	17 scholen te wit (8%)	17 scholen te weinig achterstand (8%)	38 scholen weinig achterstand (19%)	5279 scholieren te wit (9%)
86 scholen zwart (42%)	29 scholen te zwart (14%)	34 scholen te veel achterstand (17%)	87 scholen veel achterstand (43%)	6688 scholieren te zwart (11%)
86 scholen neutraal (42%)	157 scholen afspiegeling (72%)	152 scholen afspiegeling (75%)	78 scholen neutraal (38%)	47.690 scholieren afspiegeling (80%)

Methode 3: scholen met veel of weinig achterstandskinderen

Van de 203 scholen hebben er 87 veel kinderen met achterstand (43%) en 38 met weinig achterstand (19%). Dit betekent dat er 78 scholen zijn waarvan de samenstelling neutraal is, niet veel en niet weinig achterstandskinderen.

Methode 4: scholen met te weinig of teveel achterstandskinderen, in vergelijking tot de buurt

Van de 203 scholen hebben er 34 te veel achterstandskinderen (in vergelijking met de buurt) en 17 juist te weinig (17% en 8%). Van de 203 scholen hebben er 152 wel ongeveer net zoveel achterstandskinderen als er in de buurt zijn.

Extra methode: aantal kinderen op een te witte of een te zwarte school

Van de 59.657 kinderen gaan er 6.680 naar een te zwarte school (11%) en 5.279 naar een te witte school (9%). Het percentage kinderen dat naar een te zwarte school gaat, is dus lager dan het percentage te zwarte scholen (11 tegen 15%) en het percentage kinderen dat naar een witte school gaat ligt juist hoger dan het percentage witte scholen (9 tegen 8%). Dit komt doordat er op te zwarte scholen gemiddeld minder leerlingen zitten dan op de te witte scholen (222 tegen 311 leerlingen).

Ontwikkeling segregatie in het basisonderwijs

De etnische samenstelling van de onderbouw en de bovenbouw van de basisscholen is afzonderlijk bekeken om te bepalen of er een ontwikkeling is in de segregatie in het basisonderwijs.

Methode 1: ontwikkeling witte en zwarte scholen

In de onderbouw zijn er 95 zwarte en 33 witte scholen, in de bovenbouw 98 zwart en 33 wit. De etnische samenstelling van de instroom zorgt dus voor minder zwarte en een gelijk aantal witte scholen. In totaal zijn er in de onderbouw 3 scholen minder zwart/ wit dan in de bovenbouw van de basisscholen (131 tegen 128 scholen).

Methode 2: ontwikkeling te witte en te zwarte scholen

Op basis van de leerlingen van de onderbouw zijn 32 te zwarte scholen en 17 te witte, op basis van leerlingen in de onderbouw 28 te zwart en 15 te wit. In totaal zijn er in de onderbouw dus 6 meer te witte/te zwarte scholen dan op basis van de leerlingen van de bovenbouw (49 tegen 43 scholen).

Methode 3: ontwikkeling scholen met veel en weinig achterstandskinderen

Wanneer gekeken wordt naar de leerlingen van de onderbouw van het basisonderwijs dan zijn er 40 scholen met weinig kinderen met een achterstandspositie en 87 scholen met juist veel kinderen met een achterstand. In de bovenbouw zijn er 37 scholen met weinig en 93 scholen met veel achterstandskinderen. In totaal zijn er in de onderbouw dus 3 scholen minder met veel/weinig achterstandskinderen dan in de bovenbouw (127 tegen 130 scholen).

Tabel 6.2 Samenvatting ontwikkeling segregatie in het basisonderwijs.

onderbouw		bovenbouw		verwachting		
32 te zwart	17 te wit	28 te zwart	15 te wit	toename te zwart	toename te wit	totaal toename (6)
95 zwart	33 wit	98 zwart	33 wit	afname zwart	stabiel wit	totaal afname (3)
37 te veel acht.	16 te weinig acht.	36 te veel acht.	17 te weinig acht.	afname teveel achterstand	toename te weinig achterstand	totaal gelijk (0)
87 veel acht.	40 weinig acht.	93 veel acht.	37 weinig acht.	afname veel achterstand	toename weinig achterstand	totaal afname (3)
3155 te zwart (9%)	2383 te wit (7%)	2620 te zwart (10%)	2018 te wit (8%)	afname % kinderen te zwart	afname % kinderen te wit	totaal afname (2%)

Method 4: ontwikkeling scholen met teveel en te weinig achterstandskinderen

In de onderbouw zijn er 37 scholen met teveel kinderen met een achterstandspositie en 16 scholen met te weinig kinderen met een achterstandspositie. In de bovenbouw zijn dat er respectievelijk 36 (teveel achterstand) en 17 (te weinig achterstand). In totaal is er geen verschil in het aantal scholen met teveel/te weinig achterstandskinderen tussen de onderbouw en bovenbouw (beide 53 in totaal).

Extra methode: ontwikkeling aantal scholieren op een te witte of te zwarte school

In de onderbouw blijkt er een minder groot aandeel scholieren op een te witte of te zwarte school les te hebben dan in de bovenbouw. In de onderbouw bevindt 9% zich op een te zwarte school en 7% op een te witte, in de bovenbouw betreft dit 10% op een te zwarte en 8% op een te witte. Dit wordt veroorzaakt doordat het gemiddelde aantal leerlingen op scholen die een afspiegeling vormen hoger is bij de onderbouw dan bij de bovenbouw.

Kiezen voor een witte(re) school door autochtone en allochtone ouders

Om te bepalen of er sprake is van het kiezen voor een witte(re) school door ouders in het basisonderwijs is gekeken naar:

- Het aandeel leerlingen uit zwarte buurten dat buiten de eigen buurt naar school gaat en daar op een witte school onderwijs volgt.
- Het aandeel leerlingen uit de (meer) zwarte buurten dat naar een school gaat, die verder weg ligt en witter is dan drie nabijgelegen scholen.

Van de scholieren in het Amsterdamse basisonderwijs gaat 57% in de eigen buurt naar school en 43% dus buiten de eigen buurt. Autochtone en allochtone scholieren uit zwarte buurten die buiten de eigen buurt naar school gaan, gaan daar vaker naar een witte school dan als ze in hun eigen buurt onderwijs volgen: autochtone leerlingen 62 tegen 26%, allochtone leerlingen 17 tegen 5%. Dit is een indicatie dat ouders voor een witte(re) school kiezen.

Er is ook gekeken hoeveel ouders voor een school kiezen die verder weg ligt dan drie andere scholen en die witter is dan deze drie andere scholen (hierbij wordt rekening

gehouden met het aanbod van witte scholen in de buurt, witte buurten worden daarom buiten beschouwing gelaten). Uit deze analyse blijkt dat 40% van de autochtone scholieren voor een wittere school kiezen en 14% van de allochtone scholieren. Van de leerlingen die naar een Montessorischool gaan heeft een groter aandeel voor een wittere school gekozen dan van de leerlingen die op andere scholen onderwijs volgen.

6.2 Conclusie

In het Amsterdamse basisonderwijs is sprake van segregatie: veel kinderen volgen onderwijs op een witte of zwarte school of op een school met veel of weinig achterstandskinderen. Redelijk veel kinderen zitten verder op een school met teveel witte of zwarte kinderen (in vergelijking tot de etnische samenstelling in de buurt) of met teveel of te weinig achterstandskinderen. In de stadsdelen die direct aan het Centrum liggen bevinden zich de meeste te zwarte scholen.

De ontwikkeling van de segregatie in het basisonderwijs is niet geheel eenduidig. Indien de ontwikkelingen doorzetten, lijkt het aantal scholen dat te zwart is of te wit toe te nemen. Wanneer gekeken wordt naar het aantal zwarte/witte scholen en het aantal scholen met te (veel) of (te) weinig kinderen met een achterstandspositie blijkt er echter voornamelijk een toename van het aantal scholen met veel witte leerlingen en (te) weinig achterstandsleerlingen en een afname van het aantal scholen met veel zwarte leerlingen en (te) veel achterstandsleerlingen. Dit is in lijn met de ontwikkeling in de bevolking: het aandeel autochtone jongeren in Amsterdam neemt namelijk toe.

Een opmerkelijke bevinding is dat het aantal te witte en het aantal te zwarte scholen stijgt, maar dat het aandeel leerlingen dat op een te witte of te zwarte school les volgt daalt (indien de instroom gelijk blijft). Dit komt doordat het aandeel kinderen dat in de onderbouw naar een te witte of te zwarte school gaat lager is dan datzelfde aandeel in de bovenbouw.

Eén van de oorzaken van de segregatie in het basisonderwijs is dat ouders van leerlingen voor witte(re) scholen kiezen. Uit het onderzoek blijkt dat 40% van de autochtone en 14% van de allochtone kinderen naar een verder gelegen witte school gaat, dus inderdaad voor een wittere school kiest.

6.3 Vervolgonderzoek

Dit onderzoek betreft het eerste deel van het onderzoek naar segregatie in het Amsterdamse basisonderwijs. In het tweede deel van het onderzoek, dat in een komend rapport aan de orde zal komen, zal worden gekeken naar de voorrangengebieden rondom de basisscholen. De vraag die hierbij centraal staat is: hoe kunnen de voorrangengebieden rondom de scholen het beste geoptimaliseerd worden, om de segregatie in het basisonderwijs tegen te gaan? In het tweede deel van het onderzoek zal de nadruk liggen op het aanpassen van het voorrangengebied van de basisscholen waarvan we in dit onderzoek bevonden hebben dat ze te wit of te zwart zijn.

Segregatie in het basisonderwijs in Amsterdam

Om de ontwikkeling van de segregatie in het basisonderwijs in de gaten te houden, is het aan te bevelen jaarlijks de segregatie in het basisonderwijs vast te stellen (door te kijken naar de etniciteit en de achterstandpositie van de leerlingen op de scholen). Ook kan jaarlijks gekeken worden naar de samenstelling van de instroom van de scholen, op basis waarvan gezien kan worden welke veranderingen er vermoedelijk plaats gaan vinden in de segregatie in het basisonderwijs.

Bijlage 1 Specifieke informatie en tabellen

Vergelijking te witte en te zwarte scholen: buurtcombinatie en postcodegebied

De verschuiving die plaatsvindt door van een analyse op basis van postcodegebied naar een analyse op basis van buurtcombinatie te gaan, lijken in eerste instantie gering. Wanneer men echter naar het niveau van de scholen zelf gaat, blijkt dat er wel grote verschuivingen plaatsvinden. In totaal verandert het predicaat 'te zwart', 'een afspiegeling' of 'te wit' bij 16% van de scholen wanneer niet postcodegebied maar buurtcombinatie voor de analyse wordt gebruikt.

Tabel 1 Verschuiving van te witte of te zwarte school, op schoolniveau. N=203.

	te zwart buurtcombinatie	afspiegeling buurtcombinatie	te wit buurtcombinatie	totaal
te zwart postcode	21	13	0	34
afspiegeling postcode	8	136	4	148
te wit postcode	0	8	13	21
totaal	29	157	17	203

Bij de analyse op postcodegebied zijn 13 scholen te zwart die op buurtcombinatie wel een afspiegeling zijn (6% van alle scholen). Van de scholen die met de analyse op postcodegebied een afspiegeling van de buurt waren, zijn er met de buurtcombinatie-analyse 8 te zwart en 4 te wit (respectievelijk 4 en 2% van alle scholen). Tenslotte veranderen er 8 scholen van te wit (analyse postcode), naar een afspiegeling (analyse buurtcombinatie: 4% van de scholen).

Vergelijking te witte en te zwarte scholen: buurtcombinatie en buurtcombinatie met buurten gesplitst

Bij de analyse met buurtcombinatie komen er 29 te zwarte en 17 te witte scholen naar voren. Wanneer buurtcombinatie gebruikt wordt, waarbij 9 buurten gesplitst zijn, dan zijn er 33 te zwarte en 26 te witte scholen. Deze verschuiving is niet heel groot te noemen. Wanneer echter gekeken wordt naar de verschuivingen op schoolniveau zijn de veranderingen groter (tabel 2).

Bij een analyse op buurtcombinatie waarbij 9 buurten gesplitst zijn, vormen vijf scholen een goede afspiegeling van de etnische samenstelling van de buurt, die bij een analyse op buurtcombinatie te zwart werd bevonden. Ook vijf scholen die met buurtcombinatie te wit gevonden werden, zijn met gesplitste buurten een goede afspiegeling. Verder worden negen scholen die in de analyse op buurtcombinatie als een goede afspiegeling gezien

werden, nu als te zwart bestempeld. In totaal is de stempel van 23 scholen veranderd bij de overgang van buurtcombinatie op buurtcombinatie waarbij de grootste 9 buurten gesplitst zijn (11% van alle scholen).

Tabel 2 Verschuiving van te witte of te zwarte school, op schoolniveau. N=203.

	te zwart buurtcombinatie gesplitst	afspiegeling buurtcombinatie gesplitst	te wit buurtcombinatie gesplitst	totaal
te zwart buurtcombinatie	24	5	0	29
afspiegeling buurtcombinatie	9	144	4	157
te wit buurtcombinatie	0	5	12	17
totaal	33	154	33	203

Achtergrond afstand van school naar kind

De gemiddelde maximale afstand van een kind in een buurt tot een school in diezelfde buurt blijkt 406 meter te zijn. De afstand van een leerling tot zijn school bedraagt veelal 0-499 meter (48% van de scholieren). Maar scholieren wonen ook geregeld 500-749 meter (16%), 1000-1999 meter (14%) of 2000 meter of meer (14%) van hun school af. Het minst vaak wonen kinderen 750-999 meter van hun school af (9%; tabel 3). Het lijkt erop dat scholieren of juist dicht bij huis naar school gaan of juist ver van huis. Allochtone scholieren gaan vaker dicht bij huis naar school dan autochtone scholieren (69% tegen 57% binnen 750 meter). Scholieren die naar een witte school gaan, gaan vaker ver van huis naar school dan scholieren die naar een zwarte school gaan: 45% tegen 28% 750 of meer meter van huis (tabel 3).

Tabel 3 Aantal meter van het huis tot de school van de scholier, naar etniciteit. N=203.

	% allochtonen	% autochtonen	% totaal
0-499 meter	53	41	48
500-749 meter	16	16	16
750-999 meter	7	11	9
1000-1999 meter	11	17	14
2000 en meer meter	13	15	14
totaal	100	100	100

In enkele buurten is de maximale afstand kleiner dan in andere buurten: bijvoorbeeld in Overtoomse Sluis (173 meter) of in de IJsselbuurt (111 meter). In andere buurten is de maximale afstand juist veel groter, zoals in Tuindorp Oostzaan (596 meter), Bijlmer Oost (634 meter) en Waterland (1871).

Scholieren die naar een witte school gaan, gaan vaker ver van huis naar school dan scholieren die naar een zwarte school gaan: 45% tegen 28% 750 of meer meter van huis (tabel 4).

Tabel 4 Aantal meter van het huis tot de school van de scholier, naar etniciteit buurt. N=203.

	% witte school	% overwegend		% zwarte school	% zwarte school
		witte school	zwarte school		
0-499 meter	39	44	42	57	
500-749 meter	16	16	17	16	
750-999 meter	10	11	11	6	
1000-1999 meter	17	16	16	10	
2000 en meer meter	18	12	15	12	
totaal	100	100	100	100	

Vergelijking te witte en te zwarte scholen: buurtcombinatie en 500 meter cirkel

Er zijn grote verschillen tussen de scholen die als concentratieschool naar voren komen bij de vergelijking met buurtcombinatie met die naar voren komen bij een vergelijking met een cirkel van 500 meter. Van de 29 scholen die bij een vergelijking met kinderen in de buurt te zwart zijn, zijn er 10 niet te zwart wanneer wordt vergeleken met een 500 meter cirkel rond de school. Ook zijn 11 scholen die bij de buurtanalyse een afspiegeling waren, bij de analyse met het 500 meter gebied te zwart en 5 te wit. En tenslotte veranderen 9 scholen van te wit naar een afspiegeling (tabel 5).

Tabel 5 Verschuiving van te witte of te zwarte school, op schoolniveau. N=203.

	te zwart 500 meter	afspiegeling 500	te wit 500 meter	totaal
	gebied	meter gebied	gebied	
te zwart buurtcombinatie	19	10	0	29
afspiegeling buurtcombinatie	11	141	5	157
te wit buurtcombinatie	0	9	8	17
totaal	30	160	13	203

Deze grote verschillen ontstaan door de grote variatie in etnische samenstelling van de nabij de school gelegen buurten. Van vijf scholen waarbij de etnische samenstelling van de buurtcombinatie het meest van de etnische samenstelling van de 500 meter cirkel afwijkt, is gekeken hoe deze grote discrepantie veroorzaakt wordt. Zoals in tabel 6 naar voren komt, wijkt het percentage allochtonen in de 500 meter cirkel veel af van het percentage in de buurtcombinatie, omdat de etnische samenstelling van de nabij de school gelegen buurtcombinaties sterk verschillen.

Tabel 6 Verklaring voor de discrepantie tussen buurtcombinatie en de 500 meter cirkel. N=5.

	% allochtonen op school	% allochtonen in 500 meter cirkel	% allochtonen in buurtcombinatie	% allochtonen in nabijgelegen buurtcombinaties	
Iederschool	39	35	79	26	
Winklerschool	83	21	60	13	15
Sint Johannes de Doper	79	42	77	26	
Frankendael	58	40	15	38	76
Het Spectrum (SBO)	83	60	38	76	

Obstakels rondom de school

Voor vier scholen is gekeken of de kinderen die naar die school gaan vaker uit de buurt voor het obstakel of na het obstakel komen (tabel 7). Een voorbeeld: de school De Kinderboom staat in de buurt N61b. In de cirkel van 500 meter rondom de school bevinden zich de buurten N60a, N60b, N61a, N62c en N72a. N60a en N60b liggen aan de andere kant van het Noord Holland Kanaal. Uit deze buurten gaat 7% van de kinderen naar de Kinderboom. Uit de buurten die aan de goede kant van het Noord Holland Kanaal liggen gaat maar liefst 38% naar de Kinderboom. Dezelfde tendens zien we ook bij Sint Jan de Doper en De Pinksterbloem. Naar de Fraenkendael school gaat een ongeveer even groot aandeel van de kinderopopulatie van voor en na het obstakel: de spoorlijn. De percentages zijn echter erg laag. De kinderen van deze school komen meestal van buiten de 500 meter cirkel.

Tabel 7 Gevolg van obstakels in de 500 meter cirkel. N=4.

	obstakel(s)	% kinderen uit buurten voor obstakel	% kinderen uit buurten na obstakel
De Kinderboom	Noord-Holland Kanaal	38	7
Fraenkendael	Spoorlijn	6	9
Sint Jan de Doper	Westlandgracht/Einsteinweg	83	12
De Pinksterbloem	Amstel	51	6

Bijlage 2 Kiezen voor het beste vergelijkingsgebied

Om het beste vergelijkingsgebied te kiezen wordt gekeken naar de volgende facetten van een buurt: grootte van het gebied, morfologie en mogelijkheid tot extra analyses.

Grootte van het gebied

De veronderstelling is dat een niet te groot, maar tevens niet te klein vergelijkingsgebied de meeste kans geeft op een correcte vaststelling van het aantal zwarte en witte scholen. Een goed vergelijkingsgebied heeft niet meerdere deelgebieden met een groot verschil aan etnische samenstelling (het gebied moet dus niet te groot zijn), maar het is ook belangrijk dat het gebied wel genoeg kinderen en scholen huisvest, om een redelijke vergelijking te kunnen maken met de school (het gebied moet dus niet te klein zijn).

Er zijn 95 buurtcombinaties en 81 postcodegebieden. De buurtcombinatie-gebieden zijn dus over het algemeen iets kleiner dan de postcodegebieden en de buurtcombinatie-gebieden waarvan er 9 gesplitst zijn nog iets kleiner. De maximale afstand van een scholier in een buurt tot een school in die buurt is 400 meter. Het gebied bestaande uit een cirkel van 500 meter is dus ook groter dan een gebied op basis van buurtcombinatie. Het gebied bestaande uit buurtcombinaties, waarvan de grootste gebieden gesplitst zijn voldoet het beste aan het criterium: 'het gebied moet niet te groot zijn'.

Een gebied voldoet aan de eis: 'niet te klein' als er zich genoeg kinderen en genoeg scholen in bevinden. Bij de buurtcombinaties (met wel of niet gesplitste buurten) blijken er 12 gebieden met minder dan 100 inwoners te zijn (met dus nog een veel kleiner aantal kinderen). Bij de postcodegebieden betreft dit 10 gebieden. Bij de cirkel van 500 meter rondom de school is er maar 1 gebied waarin minder dan 100 leerlingen wonen.

In een gebied gebaseerd op buurtcombinatie staan gemiddeld 3,2 scholen. In 17 buurten staat slechts 1 school. Wanneer enkele buurten gesplitst zijn, dan zijn er per buurt gemiddeld 2,9 scholen en zijn er 20 buurten maar er maar 1 school staat. Als het gebied op postcodeniveau gebaseerd is zijn er gemiddeld meer scholen, namelijk 3,7 en staat er slechts in 9 gebieden maar 1 school. Wanneer gekeken wordt naar de cirkel van 500 meter rondom de school, dan blijken er buiten de school waaromheen de cirkel getrokken wordt gemiddeld nog 2,4 scholen te liggen. In de cirkel zelf bevinden zich gemiddeld dus 3,4 scholen.

Duidelijk en herkenbaar gebied

Om twee redenen is het verstandig om een buurt te definiëren die duidelijkheid en herkenbaar uit één eenheid bestaat. Zo is het ten eerste voor iedereen duidelijk over welk gebied het gaat. Het is voor beleidsmakers, schoolbesturen en ouders een stuk duidelijker wanneer men het over 'de Postjesbuurt' heeft, dan wanneer men praat over 'het gebied van een kilometer rond de school' of 'de Postjesbuurt, maar alleen het noordelijke

gedeelte'. Ouders hebben verder ook een bepaalde feeling met de buurt waarin ze wonen (wat hun keuze voor een school beïnvloedt). Ten tweede zijn bijvoorbeeld de buurtcombinaties mede tot stand gekomen door naar andere kenmerken te kijken, zoals naar het type huis en ruimtelijke kenmerken als parken. De grens van een gebied is dus niet geheel willekeurig (zoals dat wel het geval is bij de cirkels rondom een school). Ook verschilt etniciteit veelal per buurt, hetgeen niet het geval is wanneer er op een bepaald aantal meters rondom een school een grens wordt bepaald. Buurtcombinatie en postcodegebied hebben dus de voorkeur boven de gesplitste buurtcombinatie en de cirkel rondom de school.

Mogelijkheid extra analyses

In wetenschappelijk onderzoek is het altijd aan te raden met een eenheid te werken die niet op zich staat, maar die in andere onderzoek ook gebruikt wordt. O+S voert veel onderzoek uit op het niveau van buurtcombinatie. Er zijn data beschikbaar zoals het huishoudinkomen, gezinssamenstelling, arbeidspositie van de inwoners van de verschillende buurten. Deze informatie is niet beschikbaar voor de gebieden met een cirkel rond de school of voor de gesplitste buurtcombinaties. Op postcodegebied zijn er wel wat gegevens beschikbaar, maar in veel mindere mate dan op buurtcombinatie.

Cirkel van 500 meter om de school met obstakels

Zoals eerder gesteld, kan het gebied: 'cirkel van 500 meter om de school met obstakels' niet goed met de andere gebieden vergeleken worden, omdat we slechts 4 scholen bekeken hebben. Wat in ieder geval al wel naar voren komt, is dat op drie facetten: de morfologie, de kans op extra analyses en kosten dit vergelijkingsgebied negatief naar voren komt.

Etnische samenstelling bijzondere scholen

De etnische samenstelling op algemeen bijzonder scholen vormt meestal een goede afspiegeling van de buurt waarin de scholen staan. Slechts 1 van 23 scholen is te wit. Logischerwijs zijn vooral de Islamitische scholen vaker te zwart dan de andere scholen, maar het verschil is wel klein. Van de 8 Islamitische scholen zijn er 6 te zwart (tabel 8). De Hindoestaanse school is een afspiegeling van de buurt, de twee Joodse scholen ook.

Protestant-christelijke scholen zijn vaker dan de andere scholen te wit (5 van de 34 scholen). Openbare scholen en Rooms-katholieke scholen zijn ook wel eens te wit (7 van de 91 scholen en 2 van de 34 scholen). Islamitische, Hindoestaanse en Joodse scholen zijn nooit te wit.

Niet verwonderlijk zijn alle Islamitische scholen en de Hindoestaanse school zwart (71% of meer procent allochtone scholieren). Ongeveer de helft van het openbaar, Protestant-christelijke en Rooms-katholieke onderwijs is zwart (42 van de 91 scholen, 16 van de 36 en 17 van de 34 scholen). Van het algemeen bijzonder onderwijs zijn slechts 7 van de 23 scholen zwart. De algemeen bijzondere scholen zijn het vaakst wit (9 van de 23 scholen), gevolgd door de openbare en Rooms-katholieke scholen (12 van de 91 scholen en 5 van de 34 scholen) en de Protestant-christelijke scholen (3 van de 36 scholen). Geen enkele Islamitisch Hindoestaanse of Joodse school is wit.

Segregatie in het basisonderwijs in Amsterdam

Tabel 1 Aantal (te) witte of (te) zwarte scholen naar denominatie. N=203.

	afspiegeling	te zwart	te wit	aantal scholen
algemeen bijzonder	22	0	1	23
openbaar	68	16	7	91
protestant christelijk	25	6	5	36
rooms katholiek	28	4	2	34
Islamitisch	6	2	0	8
Hindoestaans	1	0	0	1
Joods	2	0	0	2
anders ¹	5	1	2	8
	neutraal	zwart	wit	aantal scholen
algemeen bijzonder	7	7	9	23
openbaar	37	42	12	91
protestant christelijk	17	16	3	36
rooms katholiek	12	17	5	34
Islamitisch	0	8	0	8
Hindoestaans	0	1	0	1
Joods	0	2	0	2
anders ¹	1	5	2	8

¹ASF, EVB, GEV, LB, OEC

Bijlage 3 Te witte en te zwarte scholen

Tabel 1 Te witte en te zwarte scholen

De Rivieren	04LA	te zwart	Het Wespennest	05FR	te wit
Instituut Schreuder	07HQ	te zwart	Veerkracht ¹⁹	05LX	te wit
Elout	09BM	te zwart	De Biënkorf	07TK	te wit
Frankendael	11LY	te zwart	Geert Groote School I	08CB	te wit
De Rietlanden	13PN01	te zwart	De Driemaster	12TM	te wit
De Vlienderboom	13RJ	te zwart	Ichthus	13KX	te wit
Het Mozaiek	13YU	te zwart	Dr. Rijk Kramer	13MS	te wit
De Avonturijn	15WB	te zwart	Pro Rege	13VH	te wit
Sint Catharina	16LX	te zwart	C.F. Capelleschool	14JC	te wit
Sint Catharina, locatie					
Meerhuizen	16LX	te zwart	13e Montessorischool Bijlmer	18ZL	te wit
Sint Lidwina	17AC	te zwart	Brede School De Kinkerbuurt	20SG	te wit
De Kaap	19AI	te zwart	2e Montes. Het Winterkoninkje	20TT	te wit
De Dapper	19AQ	te zwart	9e Montessorischool De Scholekster	20TX01	te wit
Corantijn	19AZ	te zwart	7e Montessorischool	20UP	te wit
De Community School	19CA	te zwart	Montessorischool Boven 't IJ	20ZR	te wit
Prof. Einstein	19CD	te zwart	Het Gein	23FF	te wit
Huizinga	20SE	te zwart	Montessorischool Steigereiland	28BA	te wit
Nellestein	20VI	te zwart			
Parel	20VM	te zwart			
Leonardo da Vinci	20VP01	te zwart			
OBS Annie M.G. Schmidt	20VP01	te zwart			
Oscar Carré	20XA	te zwart			
De Roos	20XQ	te zwart			
De Spaarndammer	20XT	te zwart			
Tijl Uilenspiegel	20YF	te zwart			
Dorus Rijkers	20ZU	te zwart			
Olympus	27LT	te zwart			
As-Siddieq	23HR	te zwart			
Al Wafa	27PR	te zwart			

¹⁹ Veerkracht heeft voor 8,6% van de leerlingen geen etniciteit doorgegeven.

Bijlage 4 Scholen met teveel of te weinig achterstandskinderen

Tabel 1 Scholen met teveel of te weinig achterstandskinderen

Dr. Rijk Kramer	13MS	te weinig	Sint Aloysiuschool	16NP	te veel
2e Mont. Het Winterkoninkje	20TT	te weinig	Parel	20VM	te veel
Brede School De Kinkerbuurt	20SG	te weinig	Brede School Zeeheldenbuurt	20XO	te veel
De Zuiderzee	27PU	te weinig	De Spaarndammer	20XT	te veel
Montes. Steigereiland	28BA	te weinig	De Vlinderboom	13RJ	te veel
10e Montes. De Meidoorn	20UV	te weinig	OBS Annie M.G. Schmidt	20VP01	te veel
Montessorischool Boven 't IJ	20ZR	te weinig	De Rietlanden	13PN01	te veel
De Biënkorf	07TK	te weinig	Olympus	27LT	te veel
Het Wespennest	05FR	te weinig	Al Wafa	27PR	te veel
De Driemaster	12TM	te weinig	De Roos	20XQ	te veel
Veerkracht	05LX	te weinig	As-Siddieq	23HR	te veel
Ichthus	13KX	te weinig	Joop Westerweel	18ZX	te veel
Pro Rege	13VH	te weinig	Corantijn	19AZ	te veel
7e Montessorischool	20UP	te weinig	Dorus Rijkers	20ZU	te veel
13e Montessorischool Bijlmer	18ZL	te weinig	Prof. Dr. H. Kraemer	13PR	te veel
Het Gein	23FF	te weinig	Huizinga	20SE	te veel
Geert Groote School I	08CB	te weinig	Prof. Einstein	19CD	te veel
			Achtsprong	12WS	te veel
			As-Soeffah	24ZH	te veel
			Bijlmerdrie	18XC	te veel
			De Ster	20TP	te veel
			De Dapper	19AQ	te veel
			De Kaap	19AI	te veel
			De Kraal	20ZH	te veel
			Frankendael	11LY	te veel
			De Community School	19CA	te veel
			Het Mozaiek	13YU	te veel
			De Avonturijn	15WB	te veel
			Elout	09BM	te veel
			De Rivieren	04LA	te veel
			Sint Catharina, locatie Meerhuizen	16LX01	te veel
			Sint Catharina	16LX	te veel
			Merkelbach	20TR	te veel
			Cheider (bo)	07AD	te veel

Bijlage 5 Buurten aan de rand van de gemeente

Tabel 1 Buurten aan de rand van de gemeente.

B10: Westelijk Havengebied
B11: Bedrijventerrein Sloterdijk
N66: Oostzanerwerf
N67: Kadoelen
N69: Buikslotermeer
N70: Banne Buiksloot
N73: Waterland
P79: Eendracht
Q80: Lutkemeer/Ookmeer
Q84: Middelveldsche Akerpolder/Sloten
R88: Sloter-/Riekerpolder
T92: Amstel III/Bullewijk
T93: Bijlmer Centrum (D,F,H)
T94: Bijlmer Oost (E,G,K)
T95: Nellestein
T96: Holendrecht/Reigersbos
T97: Gein
T98: Driemond
U56: Middenmeer
U57: Betondorp
U58: De Omval
W90: Buitenveldert-West
W91: Buitenveldert-Oost
B10: Westelijk Havengebied
B11: Bedrijventerrein Sloterdijk
N66: Oostzanerwerf
N67: Kadoelen
N69: Buikslotermeer
N70: Banne Buiksloot

Bijlage 6 Literatuur

Broekhuizen, J., Jansen, M., Slot, J., *Witte vlucht in het onderwijs in Amsterdam? Vluchten scholieren uit Amsterdam weg om op een witte school onderwijs te volgen?!* Amsterdam, 2007

Karsten, S., Elshof, D., Felix C., Ledoux G., Meijnen W., Roeleveld J., Van Schooten E. *Onderwijssegregatie in Amsterdam. Hoe staat het ervoor en wat willen en kunnen we eraan doen?* SCO-Kohnstamm Instituut / Amsterdam, 2003

Roeleveld, J.: *Actualisering samenstelling basisscholen in gemengde buurten.* SCO-Kohnstamm Instituut / Amsterdam, 2006

Sociaal en Cultureel Planbureau *Interventies voor integratie.* Den Haag, 2007a

Sociaal en Cultureel Planbureau *De sociale staat van Nederland 2007.* Den Haag, 2007b